

Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech

Petra Navrátilová

Bakalářská práce
2014

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra NAVRÁTILOVÁ**
Osobní číslo: **H118202**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálech IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou připojeny k tomuto studijnímu textu v části seznam doporučené literatury.

Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenského výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na:

- obecný popis výchovy v rodině
- popis a historii užívání fyzických trestů
- přiblížení problematiky fyzického trestání a násilí v rodině
- právní postavení dětí a současně jejich ochrana proti tomuto jednání

Součástí práce bude sociologický průzkum (eventuelně drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění vztahu současné společnosti k tělesným trestům na dětech.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

DELAROCCHÉ, P. Rodiče nebojte se říkat ne. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-441-9.

KAST-ZAHN, A. Jak naučit děti pravidlům. Brno: Computer Press, 2008, ISBN 978-80-251-2042-2.

MÁDROVÁ, E. Zkuste být dítětem. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-229-7.

MATĚJČEK, Z. Po dobrém nebo po zlém? Praha: Portál, 1994, ISBN 80-82282-00-3.

MOŽNÝ, J. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2006, ISBN 80-86429-58-X

PŮTHE, P. Dítě v ohrožení. Praha: G plus G, 1996, ISBN 80-901896-5-2.

VANÍČKOVÁ, E. Násilí v rodině. Praha: Karolinum, 1995, ISBN 80-7184-008-4

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Petra Navrátilová
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně *31.3.19*.....

Navrátil
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užívat či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Fyzické násilí bylo již od nepaměti pro společnost velký problém.

Teoretická část práce se zabývala fyzickými tresty na dětech. V jednotlivých kapitolách byla práce zaměřena na popis výchovy, historii užívání fyzických trestů, trestání dětí v rodině, popis způsobů fyzického trestání. Dále byly uvedeny typy prevencí a právní postavení dětí.

Cílem práce bylo zjistit postoj společnosti k užívání trestů a příčiny užívání trestů. Dále získání názorů na fyzický trest, a zda by společnost podpořila navrhovaný zákon o zákazu užívání tělesných trestů.

Klíčová slova: výchova, rodina, dítě, tělesný trest, formy násilí, týrání, prevence, práva dětí.

ABSTRACT

Physical violence was for the society the big problem from the beginnings.

The theoretical part of my bachelor's thesis was focused on physical violence against children. A general description of upbringing, the history of corporal punishment and the use of physical punishment in family and description of the methods of corporal punishment in the individual chapters. There were described the types of prevention against the acts and legal status of children at the end of the theoretical part.

The aim of my thesis were the attitudes of society to corporal punishment against children. Next part was the view on physical punishment and whether the company supported a proposed law to ban the use of corporal punishment.

Keywords: upbringing, family, child, corporal punishment, forms of physical violence, abuse, prevention, children's rights.

PODĚKOVÁNÍ

Velice ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Aleně Plškové za metodickou pomoc, rady a čas, které mi poskytovala při zpracování této práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trpělivost a pochopení po celou dobu mého studia.

Mé poděkování také patří všem dotázaným, kteří vyplnili dotazník a tím mi poskytli cenné informace pro praktickou část bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 VÝCHOVA	10
1.1 VÝCHOVA V RODINĚ.....	10
1.2 HRANICE VE VÝCHOVĚ	12
1.3 VÝCHOVNÉ STYL.....	15
2 TREST	18
2.1 HISTORIE TRESTÁNÍ.....	18
2.2 FUNKCE TRESTU	22
2.3 TREST.....	23
2.4 FORMY UBLIŽOVÁNÍ.....	25
3 TĚLESNÝ TREST	27
3.1 NEJČASTĚJŠÍ FORMY UŽÍVÁNÍ TĚLESNÝCH TRESTŮ.....	28
3.2 DOPAD FYZICKÝCH TRESTŮ NA DĚTI	29
3.3 TĚLESNÉ TRESTY DĚTÍ V ZAHRANIČÍ.....	30
4 PREVENCE	32
4.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE.....	32
4.2 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	33
4.3 TERCIÁRNÍ PREVENCE	36
5 PRÁVA DĚTÍ	37
5.1 MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ DOKUMENTY TÝKAJÍCÍ SE OCHRANY DĚTÍ.....	37
5.2 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	42
6.1 METODY A CÍLE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ, STANOVENÍ HYPOTÉZ	42
6.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ	43
6.3 VLASTNÍ VÝZKUM	43
6.4 ANALÝZA A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	58
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

Téma „**Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech**“ jsem si jako bakalářskou práci vybrala mimo jiné i proto, že je to dle mého názoru závažné téma, je v dnešní době velice diskutováno a srovnáváno s dalšími zeměmi, kde byl vydán zákaz užívání tělesných trestů.

Užívání fyzických trestů je závažný problém a nemůžeme vůči němu zůstat lhostejní. Denně jsou stovky dětí doma nebo ve škole trestány těmi, kteří je mají ochraňovat, vytvářet bezpečné a láskyplné zázemí, učit je novým věcem, vychovávat je, rozvíjet u nich dobrý vývoj osobnosti a s ním spojené sebevědomí.

Když budeme chtít popsat, co to fyzické tresty vlastně jsou, zařadíme mezi ně jakékoliv fyzické trestání, které provádí osoba s cílem ublížit jedinci, v našem případě dítěti.

Formy tělesného trestání mohou být různé - od společností tolerovaných lehčích forem tělesných trestů, kam můžeme zařadit plácnutí dítěte po zadečku až po hrubé fyzické násilí, které je naštěstí ve většině případů zakázané a zákonem postihované.

Z dlouhodobého hlediska je fyzický trest neefektivní, způsobuje spíše pravý opak. Žádná, tedy ani lehká forma fyzického trestání, by neměla být společností akceptována. Jedná se o porušení práv dítěte. Místo tělesného trestu je doporučeno dítě odměňovat za něco dobrého než trestat za něco zlého.

Pohled společnosti na užívání tělesných trestů vůči dětem se velmi různí. V mnoha případech jsou vnímány jako určitá forma násilí, kterého se lidé možná až zbytečně dopouštějí. Někteří lidé jsou opačného názoru, že děti by měly mít jasně dané hranice, podle kterých by se měly chovat.

Bakalářská práce byla primárně zaměřena na obecný popis výchovy, následovala historie užívání fyzických trestů, trestání dětí v jejich nejpřirozenějším prostředí, čili v rodině.

Dále byla zaměřena na způsoby fyzického trestání, na právní postavení dětí a jejich ochranu proti tomuto jednání. Vše bylo zpracováno na základě textové analýzy dostupné literatury a jiných pramenů, které jsem použila k vytvoření teoretické části. V praktické části následovalo zpracování výsledků, které byly zjištěny v empirickém průzkumu.

Ve své práci jsem se rozhodla využít kvantitativní výzkum, metodu dotazníku.

Cílem práce bylo zjistit postoj společnosti k užívání trestů a jejich celkový názor a pohled na tuto problematiku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝCHOVA

1.1 Výchova v rodině

Jak se můžeme dočíst v publikacích, které se zabývají výchovou jako takovou, tak výchovou dítěte, je to právě rodina, která je pro jedince nejdůležitějším prostředím. Není to nic překvapivého, dítě se rodí do určité skupiny, která na něj působí od jeho prvních dní života.

Rodina je ve své podstatě ochranné společenství, které všechny členy chrání a zabezpečuje jim důležité zázemí pro budoucí rozvoj. Můžeme ji dále definovat jako místo, kde společně sdílíme radostné i tragické události. Důležitá je vzájemná pomoc a podpora. Fungující rodina je nesmírně důležitá pro zdravý rozvoj dítěte. Je prokázáno, že děti, které vyrůstají bez fungující rodiny, trpí v dospělosti duševními poruchami, chronickou úzkostí, depresemi. Mívají problémy se zákonem, projevují se asociální formy chování a další.¹

Rodina je důležitá zejména z důvodu, že zasahuje hlavní období našeho života, což je dětství a dospívání. V těchto obdobích se nejvíce formuje osobnost jedince. Rodina může dítě ovlivnit jak pozitivně - přinášet dítěti pocit blaha, tak bohužel jsou i rodiny disfunkční, které přinášejí negativní vliv.

Principy pozitivních rodinných vztahů

1. Rodina je základ emocionálního zázemí

Tento princip můžeme vysvětlit tak, že jak dítě, tak dospělý ve své rodině nachází emocionální zázemí, které je pro ně velice důležité. Rodinné zázemí chápeme jako útočiště, kde si můžeme oddychnout, odpočinout a kde na nás čekají ti, co nás mají rádi.

2. Pozitivní rodinné vztahy

Důležité pro fungující rodinu je si uvědomit, že pozitivní vztahy v rodině nejsou samozřejmostí, ale musí se o ně pečovat a dále je rozvíjet. Nemůžeme čekat, že pozitivní vztahy budou fungovat, pokud nebudeme projevovat lásku, péči a zájem. To samé platí i pro rodičovské nadšení z úspěchů dětí.

¹PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 17 - 18

3. Komunikace

Každá sociální skupina, do které patří i rodina, vytváří prostředí, kde dochází ke komunikaci. Pokud spolu členové rodiny dokážou komunikovat, možná si to neuvědomují, ale posilují tím psychická i emocionální spojení. Důležité je umět sdělovat si navzájem své pocity, přání, problémy.

4. Vývoj dítěte v prvních letech

První roky života dítěte jsou pro jeho vývoj nejdůležitější. Například charakter a osobnostní rysy se vytváří právě v prvních osmi až deseti letech života.

5. Úsilí a obětavost

V dnešní hektické době bohužel rodiče tráví většinu svého času v zaměstnání, aby mohli svým dětem dopřát vše, co chtějí. Je nutné najít rovnováhu mezi zaměstnáním a rodinou. Nejdůležitější je čas, který rodiče s dětmi stráví, je to správná investice pro budoucnost dítěte.

6. Vývojové fáze

Znalost vývojových fází dítěte ulehčuje rodičům rozpoznat budoucí potřeby dítěte a lépe se na ně připravit.

7. Kázeň a sebeovládání

Vedení dítěte ke kázni a sebeovládání je základní pravidlo výchovy. Musí samozřejmě odpovídat charakteristice dítěte a jeho věku. Při vedení ke kázni můžeme říci, že tresty by měly být co nejvíce nahrazovány odměnami a jinými oceněními. Nejlepším řešením je dosáhnout toho, aby se sebekázeň stala normou každého dítěte.

8. Sexuální výchova

Rodina, ve které spolu členové správně komunikují, nemá problém vysvětlit dětem základní pojmy týkající se sexuality.

9. Intelpekt a školní výsledky dítěte

Všichni členové rodiny mohou ovlivňovat mladší děti. Pokud nacházíme klidné rodinné prostředí s pohodovou atmosférou, ovlivňuje to základ intelektuálního a školního úspěchu.

10. Vývoj sebeúcty

Základ sebeúcty se v dítěti rozvíjí již v předškolním věku. Je na rodičích, zda budou dítě podporovat a poskytnou mu pocit bezpečí a zdravý pohled na sebe samého nebo z něj svojí výchovou udělají nevyrovnaného jedince, který si bude myslet, že úspěch je něco, co náleží pouze ostatním. Důležitým krokem k vytvoření zdravé sebeúcty je rozpoznání nadání dítěte a přiměřeně časté a pozitivní oceňování.²

Hlavní oblasti, na které by měli rodiče a vychovatelé zaměřit svoji výchovu

- rozvoj rozumových vlastností,
- tvorba osobních návyků a s nimi spojená osobní hygiena a pořádek,
- naučit se přijímat odpovědnost a plnit povinnosti,
- rozvoj citových a charakterových vlastností.³

Výchova dětí přináší nemalé problémy. I přes tyto problémy bychom si měli uvědomit, že děti si musíme vážit. Každý pátý pár má problémy s plodností. Lidé, kteří mají problémy s početím potom vědí, jaký dar děti jsou, jak se k nim mají chovat a více uvažují o způsobu výchovy. Stejně tak to vědí rodiče, jejichž děti se potýkají s nějakou závažnou nemocí. Jakmile jsou naše děti něčím ohroženy, každý rodič si uvědomí, jakou cenu pro něj jeho dítě má a na jakém místě je vše ostatní.

Výchova dětí přináší každému rodiči neopakovatelnou možnost, jakou je formování nového života a nové lidské bytosti.⁴

1.2 Hranice ve výchově

Pro děti je přínosné, když mají ve výchově určité hranice. Dítě musí pochopit, co se od něj žádá. Určité hranice ve výchově jsou důležitým bodem a měli by se jimi řídit i rodiče. *„Hranice vymezují prostory a doby, poskytují jistotu a bezpečí, jsou orientačními body, zároveň však dráždí, jsou značkami, které mnohdy platí jen nějaký čas. Děti potřebují*

²MELGOSA, J., POSSE, R. *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion, 2003, s. 15 - 18

³MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 52

⁴BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 12

hranice - to platí víc než kdy jindy v době, kdy jsou fyzické, psychické a duševní hranice dětí stírány a znevažovány válkami, hladem, ponižováním a zneužíváním. Respektovat hranice dětí znamená zaručit jim důstojný vývoj. V tomto smyslu hranice chrání - ale nechrání před skutečností. Kdo chce děti ušetřit zkušeností těsnými hranicemi, činí dospívající nezpůsobilými života.“⁵

Lidé, kteří pracují s dětmi či se s nimi setkávají, potřebují znát hranice ve výchově, které svým dětem určují. V případě, že děti nevnímají rodiče jako autoritu, nenaučí se poslušnosti. Děti musí vědět, že svého rodiče musí poslouchat. Mnoho rodičů si je vědomo, že ve výchově jsou nutné hranice, které budou děti respektovat, ale už málo z nich to opravdu dodržuje. Důsledkem benevolentnosti rodičů je neposlušnost dětí.

Důležité je si uvědomit, že model ideální výchovy neexistuje. Jsou ovšem formy výchovy, které s sebou přinášejí fatální důsledky až trvalé následky. Jsou jimi tělesné týrání, duševní týrání, sexuální zneužívání.

„Tresty a zákazy nejsou vhodným prostředkem pro stanovení hranic: zákazy vedou děti k tajnostem a ke lžím, zatěžují nové zkušenosti nepříjemnými pocity a špatným svědomím. Tresty vytvářejí bloky. Děti se pak cítí stále malé, jako by se s nimi nepočítalo vážně jako se samostatně myslícími partnery. Zákazy a tresty se zaměřují na potřeby vychovávajícího a jsou nezřídka výrazem bezmoci a pedagogické improvizace. Poukazují na to, že chybí dohoda a pravidla, aby se zvládly kritické všednodenní situace.“⁶

Pravidla, která nám pomohou zvládnout všední situace ve výchově

- Nejasné formování pravidel a hranic má za důsledek, že děti nevědí, co smějí a co ne. Testují potom situace a zkoušejí, kam až mohou zajít. Proto je důležité pravidla jasně vytyčit a dítěti vysvětlit.
- Rodiče a vychovatelé argumentují v rovině „se“ - např. to se nesmí, to se nedělá. Děti se učí i pozorováním, proto by si měli rodiče uvědomit, že lepší je argumentovat v rovině „já“, být konkrétní na svoji osobu - např. nelíbí se mi to, nemám to ráda. Toto rozdělení pomáhá dětem rozlišovat osobní hranice.

⁵ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996, s. 7 - 8

⁶ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996, s. 31

- Ke stanovení hranic je důležitá rozhodnost v intonaci hlasu i v postavení těla. Pokud je tomu naopak, např. nerozhodně artikulujeme, děti nás nevnímají, stejně je tomu i u častého opakování. Děti musí chápat, že vytyčení hranic je myšleno vážně.
- Důležité pravidlo je, že rodič nesmí zaměňovat kritiku věci s kritikou osoby. I když děti porušují naše domluvy a pravidla, i přesto musí vědět, že je přijímáme jako osoby a respektujeme je. Jen tak se dále můžeme pokusit o změnu při dodržování pravidel.
- Pokud jsou pravidla z pohledu dítěte přehnaná, vnímají je jako určitý trest. Budou se proto snažit pravidla obcházet a porušovat je. V tom případě by rodiče měli pravidla znovu zvážít, a pokud to dovoluje věk a vyspělost dítěte, není špatné, pokud pravidla určí společně.
- Pravidla, která jsou rodiči nebo vychovateli určena, musí být promyšlena zejména z důvodu, aby dítě pocíťovalo logické důsledky při jejich nedodržení nebo porušení. Pokud dítě zjistí, že pravidla nemusí dodržovat, nebude spolupracovat a pravidla bude dál porušovat.⁷

Rodiče potřebují dvě základní schopnosti, které můžeme nazvat něžná a přísná láska. Dospělý člověk, který se rozhodl být rodičem, musí umět užívat oba druhy lásky. Oba proto, aby děti měly jak lásku, tak i hranice, které musí dodržovat. Znamená to, že se budeme snažit nalézt to nejlepší řešení, které můžeme dětem nabídnout a zároveň dodržovat rovnováhu mezi láskou a přísností.⁸

Něžná láska

„Něžná láska je schopnost zastavit svou mysl, aby přestala běhat od jedné myšlenky ke druhé, schopnost spolehnout se na svůj cit, to znamená bránit se všem vnějším tlakům, pak se dítěti můžete věnovat.“⁹

Jednoduše řečeno je něžná láska schopnost chovat se k dítěti laskavě, uvolněně a srdečně. Ne všichni byli v takovém přístupu vychovávání, proto pro někoho může být obtížné tento typ lásky v sobě probudit.

⁷ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996, s. 70 - 71

⁸BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 12 - 14

⁹BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 12

Přísná láska

„Přísná láska je schopnost chovat se k dětem sice laskavě, ale přísně: stanovíme jasná pravidla a trváme na jejich dodržování, aniž bychom se rozzlobili nebo ustoupili.“¹⁰

Přísná láska v sobě skrývá rozhodné a láskyplné chování. Rodiče, kteří chtějí být dobrými vychovateli, jsou na své děti přísní, ale jen proto, že je mají rádi.

Většina rodičů touží po ukázněných dětech. Pokud rodiče nechtějí svým dětem stanovit hranice, sami postupem času zjistí, že se jejich děti chovají stále hůř a volnost ve výchově není nijak prospěšná. Pokud rodiče nenastaví jasná pravidla, která se dodržují, můžou se s dětmi dohadovat celý den bez viditelného výsledku. Nejlepším řešením je mít metodu, která dítě ukázní a problém je vyřešen. Toto je důležité pro budoucí život dítěte - naučí se žít šťastně a bez problémů ve světě, který na něj čeká.

Rodič zasáhne do problémové situace z důvodu, že má dítě rád a nedovolí mu chovat se určitým způsobem. Zásadový rodič dítě nikdy neuhodí a ani ho nebude ponižovat. Je ale ve své výchově přísný a zasáhne, pokud se dítě chová nevhodným způsobem.

Ke kázní byly a jsou děti vedeny za pomoci tělesných trestů. To je bohužel způsob, který nebývá označován za správný. Dále byly děti zahrnovány výčitkami a pocity viny. V poslední době se rozšiřuje metoda odloučení - zavření dítěte do svého pokoje. Systém odloučení však problém neřeší. Naopak přísná láska vychází z přesvědčení, že děti se učením kázně musí účastnit a potom si odnesou zkušenosti. Dítě se musí naučit přemýšlet o tom, co udělalo špatně, ale ve společnosti svých rodičů.¹¹

1.3 Výchovné styly

Ve vývojových stádiích každého dítěte se projeví převažující výchovný styl rodičů. Není jednoduché ho ucelit, neboť každý z partnerů má jiný postoj a názor na výchovu svých dětí. Musí tedy najít společnou cestu a také zkombinovat výchovné styly na individualitu dítěte. Málokterý rodič zastává pouze jeden typ výchovy, nejčastěji se styly kombinují a překrývají.

¹⁰BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 13

¹¹BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 12 - 14

Rozlišujeme tři základní styly výchovy

1. autoritativní výchova - základním bodem této výchovy je absolutní poslušnost dětí vůči autoritě, tedy vůči rodiči. Děti jsou často kontrolovány, zda zadané úkoly splnily, jsou vychovávány pod přísným dozorem. Pokud je v domácnosti více dětí, většinou se naučí spojovat proti autoritě a ta se zhroutlí, jakmile se rodič, který autoritativní výchovu vyžaduje, vzdálí z domu. Součástí autoritativní výchovy je používání fyzických trestů. Zastánce autoritativní výchovy můžeme charakterizovat větou – „škoda každé rány, která padne vedle.“¹²

Opakem autoritativní výchovy je antiautoritativní výchova. Jejím otcem je A. S. Neill. Základem knihy, kterou vydal v roce 1959, je důvěra, uznání a pochopení ve výchově.¹³ „*Antiautoritativní výchova znamená jednoznačný odklon od tělesných trestů.*“¹⁴

2. liberární výchova - tato výchova je charakteristická převážně tím, že ve výchově nejsou jasně daná pravidla a normy. Rodiče nechávají své děti bez dozoru, proto děti dostávají i více volnosti. Rodiče mají s dětmi spíše kamarádský vztah, což může někdy děti přivádět k pocitu ztracenosti a nejistoty.

3. demokratická výchova - tento styl bývá uváděn jako nejvhodnější, je totiž jakousi kombinací uvedených stylů. Rodiče společně s dětmi vytvářejí pravidla, kterých není sice mnoho, ale vyžaduje se jejich dodržování. Důležité je, že na jejich tvoření se podílejí všichni dohromady. Rodiče poskytují svým dětem jasné hranice a dokážou vysvětlit, proč čekají určité chování a dodržování pravidel od svých dětí. Rodiče více upřednostňují pochvaly a ocenění dítěte, které je tímto způsobem zároveň motivováno. Asi nejdůležitější bod demokratické výchovy je, že děti vnímají své rodiče jako přirozenou autoritu, respektují vytvořená pravidla, váží si svých rodičů. Zároveň však děti vědí, že se nemusí bát projevit svůj vlastní názor a že s rodiči mohou o všem mluvit.¹⁵

Důkazem špatné výchovy je příklad rodiny, kdy se otcové vyhýbají své povinnosti děti vychovávat. Řeší to například tím, že raději odejdou opravovat auto do garáže či si čtou noviny. Matky se naopak schovávají za větou typu: „počkej, až přijde táta.“ Ani jeden

¹²VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 23 - 28

¹³VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 38 - 39

¹⁴VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 39

¹⁵VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 23 - 28

způsob výchovy není dobrý a to z důvodu, že dítě to potom chápe tak, že svým rodičům ani nestojí za potrestání, i když se provinilo. Rodič se tím opravdu vyhýbá výchově dítěte.

V některých rodinách je zcela běžné, že se předávají tradice z rodiny na rodinu, z otce na syna apod. Takovéto předávání poznatků platí i ve výchově. Možná si to někteří rodiče neuvědomují, ale většina lidí předává své osobní zkušenosti a zvyky na své děti. Pokud byl rodič v dětství tvrdě vychováván a trestán ze strany svých rodičů, zachová se v obdobné situaci stejně. Jako dítě při trestání vnímá pocity, které není schopno rozeznat. Bývá to především bezmoc, vztek. Bohužel je dítě v pozici, kdy jediná obrana proti silnějšímu je pohrdání.¹⁶

„Když je dospělý a v obdobné situaci zareaguje podobně jako jeho rodiče, vybaví se mu vzpomínka na své dětství a to mu dá šanci poprvé vědomě prožít tehdejší pocity pokoření a ponížení.“¹⁷

Tímto způsobem se sice zbaví své bolesti z dětství, ale už si neuvědomuje, že se chová stejně jako jeho rodiče a bolest způsobuje svému dítěti. Rodič se ve svém dítěti vidí, vidí sebe jako bezmocné dítě a brání se proti tomu svojí mocí, kterou jako dospělý a zároveň rodič získal.¹⁸ Děti jsou velmi rozdílné a reagují podle svého temperamentu. Od temperamentu se odvíjí i dětské reakce, které budou u každého dítěte rozdílné. To samé platí u rodičů. Nelze tedy jednoznačně určit, jak se k dětem chovat, kolikrát je pochválit či zvýšit hlas. Samotný život přináší tolik situací, kdy se člověk musí rozhodnout okamžitě a nemůže se spoléhat na rady odborníků. Rodiče děti vychovávají i ve chvíli, kdy si to sami třeba neuvědomují.¹⁹

„K citovosti a citlivosti vychováváme nejvíce dítě tehdy, když se sami chováme citově a citlivě, což znamená také bezprostředně a upřímně.“²⁰

¹⁶VANIČKOVÁ, E. *Tělesné trety dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 38 - 44

¹⁷VANIČKOVÁ, E. *Tělesné trety dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 44

¹⁸VANIČKOVÁ, E. *Tělesné trety dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 38 - 44

¹⁹MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 91

²⁰MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 91

2 TREST

2.1 Historie trestání

„Tělesný trest v obecné rovině považovaný jako vykonání spravedlnosti tím, že bylo postiženo porušení kázně, měl nejčastěji podobu bití (mrskání, bičování, rány holí), vystavování na pranýř po delší dobu bez přísunu tekutin a bez ohledu na počasí, věznění v okovech.“²¹

Tyto formy trestů byly na našem území zrušeny v roce 1867, v „lehčí“ formě byly však nadále prováděny a dokonce tolerovány.

Můžeme odlišit dva hlavní přístupy, které zkoumají podstatu násilí páchaného na dětech. Ráda bych popsala první z nich, který se zaměřuje na společenské a kulturní normy a postoje.

Z historických pramenů je zřejmé, že dítě se stávalo obětí tělesného násilí již od nepaměti. Různé podoby násilí, některé až velmi drastické, jsou spojovány s dětmi po dlouhá staletí. Je možné dohledat důkazy, že podoby násilí v životě lidí, kteří společně žijí v blízkých příbuzenských vztazích, nejsou nic výjimečného.²²

Zmínky máme již z období Sparty, kdy bylo zcela běžné zabíjení dětí s tělesnými vadami a někdy i naprosto zdravých děvčat. Spartané narozená miminka koupali ve víně. Domnívali se, že silné novorozence posílí a ty děti, které ztratí vědomí, nejsou schopné života. Postižené děti byly házeny do hlubokých děr. Spartané zastávali názor, že jsou na světě proto, aby bojovali. Synové byli od malička učeni k boji. Kdo žádné děti neměl a nebyl ženatý, byl ostudou rodiny. Naopak velký válečník byl ten, kdo měl čtyři syny.²³

Ve starověku bylo časté odkládání nebo zabíjení nadbytečných dětí, ani ve středověku tomu nebylo jinak. Nechtěné děti byly ponechány svému osudu, matky je opouštěly. V literatuře je uvedeno, že tento postup byl považován za přijatelný způsob, jak se zbavit znetvořených, nemocných nebo nadpočetných novorozenců, aby tyto děti nemohly

²¹VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 17

²²GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 12 - 14

²³HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012, s. 29 - 43

zatěžovat ekonomickou situaci rodiny. Výjimkou je křesťanská a židovská kultura, ta tento způsob odkládání a zabíjení nadbytečných dětí neuznávala.²⁴

Jiné zdroje uvádějí, že ve středověku již nad zabíjením dětí převažovalo umístění nechtěných potomků do nalezinců, které spravovala církev.

Pojem vražda dítěte, čímž bylo klasifikováno zabití dítěte, vymezil římský zákon v roce 374 díky přijetí křesťanství, jako oficiálního státního náboženství.

V Evropě, konkrétně ve Francii v 17. století, nalezneme důkazy, že novorozenci nebyli usmrcováni, ale byli posíláni k tzv. kojným, u kterých je rodiče nechávali po dobu několika let, aniž by o děti projevovali zájem. Toto se netýkalo jen chudých rodin, které mnohdy neměly na výběr z důvodu špatné ekonomické situace, ale také rodin bohatých.²⁵

Každá země se liší v praktikách, které jsou s dětmi spojovány. V Athénách si muži pronajímali hochy k sexuálnímu styku. V Jeruzalémě byl pohlavní styk s dětmi považován za kavalírský přestupek, což znamená, že zákonem bylo toto chování zakázáno, společností však tolerováno.

V Římě rodiče své děti házeli do řeky, aby je usmrtili. Matky své děti vodily k tzv. andělíčkářkám, které dětem do mléka přidávaly sádku, a tak je hubily.

V Rusku za doby Ivana Hrozného bylo zacházení s dětmi velice kruté. Pouze každé druhé dítě přežilo své třetí narozeniny. Matky zde vázaly své děti do šátku a věšely je na zeď. „*Důsledkem byly modřiny, otoky a vředy.*“²⁶

Ve středověku se rodiče báli, že novorozené děti mohou být posedlé děblem. Proto byli kojenci pokapáni horkým voskem, mazáni solí, močí nebo váleni ve sněhu nebo paření v horké vodě. Bolestivým křikem si měly děti vykřičet děbla z těla a tím se tak očistit. Není nutné ani uvádět, že mnoho kojenců při těchto praktikách zemřelo.²⁷

Až na přelomu 18. a 19. století se začíná zdůrazňovat důležitost rodiny a potřeby láskyplného přijetí. Velký vliv na tento vývoj má J. J. Rousseau, který sám zakusil hořkost dětství bez rodičů, kteří mu zemřeli ve válce. On sám byl zastánce přirozené rovnosti a zastával názor, že praktické působení na děti doma i ve škole rozvíjí jejich smyslové

²⁴GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000, s. 12 - 14

²⁵PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 19 - 25

²⁶HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012, s. 31

²⁷HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012, s. 29 - 43

vnímání. I přesto jsou však děti dále využívány jako levná pracovní síla, mnohdy krutým způsobem pro těžkou práci.

Problémem je, že po dlouhá staletí bylo dítě považováno za majetek svého otce, který měl právo užívat veškeré tělesné tresty. Otec si s dítětem mohl nakládat dle svého uvážení, spíše jako s majetkem než s živou bytostí.

Tomuto stylu výchovy, že dítě bylo považováno za věc, napomáhala myšlenka, že dítě nemá duši. Za majetek otce byly vedle dětí považovány i ženy a služebnictvo. Tuto otcovu autoritu nazýváme patriarchát. Otcovu právu nakládat s dítětem dle svých potřeb, prodat ho či dokonce zabít, říkáme „*potestas patris*.“²⁸

Svého otce musely děti oslovovat pane. Ten měl výhradní práva ohledně svých dětí, rozhodoval o jejich svobodě a to i v případě, kdy děti byly dospělé.

Z této doby jsou známy i případy, kdy otec rozhodoval o dalším životě dětí. Zejména se jednalo o děti počaté v milostných aféřkách se služkami či prostitutkami. Tyto děti ve většině případů čekala smrt.²⁹

Rozhodovací právo o životě dítěte vycházelo z přesvědčení, že je to muž, kdo má největší zásluhu na zplazení potomka. Tento přístup se změnil až v době, kdy byly objeveny ženské zárodečné buňky.³⁰

Synové ve středověku se tedy od dětství učili zacházet se zbraněmi a připravovat k boji. Mladíci byli ve službě u pánů, kde se naučili jezdit na koni, plavat, běhat, lovit a hlavně zacházet se sekyrou, lukem a šípy. Ve čtrnácti letech byli synové ve šlechtických rodinách pasováni na rytíře a mohli nosit svůj vlastní meč. Dívky byly vedeny k domácnosti, učily se vařit, prát, šít a hlavně se od nich očekávalo, že budou rodit nové válečníky.

Aristoteles dokonce považoval dětství za období nedokonalosti a za nejnižší životní stupeň. Zastával názor, že z dětství nemohou vzejít žádné dobré či prospěšné činy.

Dětství ve středověku bylo velmi kruté. Nebyly žádné rozdíly v trestání mezi dětmi a dospělými. Pokud bylo dítě přichyceno při krádeži, čekal ho stejný osud jako dospělého, čili dovedení na popraviště a popravení.

²⁸PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 19 - 25

²⁹HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012, s. 29 - 43

³⁰PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 19 - 25

Šlechta se bavila tím, že děti ukazovaly svá přirození a muži si s nimi hráli. Naštěstí toto chování středověká společnost odsoudila a bylo zakázáno.³¹

Do 60. let 20. století bohužel svět věřil myšlence, že fyzické násilí na dětech je jev zcela výjimečný a že se vyskytuje pouze v problematických rodinách, které mají špatnou finanční situaci. Opak byl ale pravdou. Ukázalo se, že rodina není centrem bezpečné výchovy dětí a že existují děti „z dobrých a slušných rodin“, které jsou také vystavovány tělesnému napadání, které není jednorázové, ale průběžné.³²

„Do ohniska zájmu odborné veřejnosti se problematika špatného zacházení s dítětem (child maltreatment) dostala zásluhou amerického pediatra C. K. Kempeho. Ten začátkem 60. let 20. století podrobně popsal příznaky u dítěte, které se stalo obětí tělesného týrání, pod názvem syndrom bitého dítěte (battered child syndrom).“³³

V současné době je tento pojem znám pod zkratkou CAN (Child Abuse and Neglect) syndromu týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte.

Postupně se násilí v rodinách stalo společenským problémem. Poznání, že se násilí v rodinách vyskytuje častěji, než bylo zveřejněno, bylo šokující. Ukázalo se, že násilí se objevuje ve všech společenských vrstvách, i když častěji v rodinách s nižší socioekonomickou situací. Násilí bylo označeno za společenský problém, který je potřeba řešit na všech úrovních společnosti. *„Společnost, která jednoznačně neodsuzuje násilí, nebo je toleruje, vlastně nepřímou podporuje.“³⁴*

Jan Amos Komenský ve svém díle Didaktika Magna vytvořil typologii, která vyjadřovala přirozené rozdíly mezi dětmi. Ve svém díle také zdůraznil, že výchova se musí vzdát násilných prostředků, které byly jak rodiči, tak vychovateli, používány. Jako nejdůležitější myšlenku bych uvedla, že jako první přišel s názorem, že přísná kázeňská opatření nemohou být používána pro nedostatečné pochopení či nedostatečnou znalost, ale pro účelné porušení a nemravné chování.

Jak jsem již uvedla, pozice dítěte ve společnosti nebyla nikdy jednoduchá. Není to tak dávno, kdy děti byly využívány jako levná pracovní síla nebo byly trestány ve školách.

³¹HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012, s. 29 - 43

³²PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 19 - 25

³³PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 27

³⁴GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 14

V polovině 20. století si lékaři začali všimnout neobvyklých nálezů na zraněných dětech, což vedlo k identifikaci syndromu bitého dítěte.³⁵

„O samotném trestu Komenský říká, že každý trest veden hněvem, prchlivostí a nenávisť je chybou, a naopak, trestat se má s upřímností tak, aby trestaný pocítil, že trest je míněn v jeho dobro.“³⁶

2.2 Funkce trestu

Výchovný trest nemůžeme rozdělit stejným způsobem pro všechny děti, záleží samozřejmě na individualitě každého dítěte, na jeho věku, na míře provinění, na osobnosti dítěte i rodiče a na samotné kultuře rodinného života. Je potom jasné, že různé děti budou třeba i za stejné provinění trestány jiným způsobem. Výchovný trest stejně jako výchovnou odměnu volí rodič či vychovatel.

Každý trest má 3 funkce

1. Napravit škodu - je nutné, aby dítě rozumělo svému provinění. Pokud dítě způsobilo svým chováním nějakou škodu, měla by být právě udělením trestu napravena. Trest však nesmí být ze strany rodiče či vychovatele udělen v afektu, nesmí se trestat za svoje pocity či zklamání.

2. Zabránit opakování - trest se používá jako odpověď na špatné chování, tedy aby se nežádoucí chování neopakovalo. Jde o jakési učení pomocí špatné zkušenosti. Je nutné mít na paměti, že tento postup nemůžeme uplatňovat, pokud nefunguje a selhává. S neúspěšnou odezvou se můžeme setkat u dětí psychopatických, impulzivních.

3. Zbavit viníka pocitu viny - velice důležitou součástí trestu je zproštění viny. Dítě pocít viny bere jako bolestivé prožívání, které však tvoří jádro trestu. Dospělá osoba by proto neměla prožívání pocitu viny prodlužovat a měla by ho přizpůsobit samotnému důvodu potrestání a věku dítěte. Poté je důležité, že dospělá osoba nebude dítěti v budoucnu jeho prohřešek připomínat. Ten byl totiž právě trestem smazán.

³⁵VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 16 - 18

³⁶VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 17

Pokud chceme užít fyzický trest, použijme ho tak, aby byl spravedlivý. Dítě musí vědět, že se provinilo, že opravdu udělalo něco špatně. Pokud ale naopak dítě vycítí, že rodič trestem „nevychovává“, ale pouze si vybíjí svůj vztek, trest se mine účinkem.

Dále musí být trest použit v přímé časové souslednosti. Čas, za který trest ujdeme, musí být přizpůsoben věku a intelektu dítěte. Samozřejmě čím menší dítě, tím menší musí být prodleva mezi proviněním a trestem. Dítě musí vědět a chápat, za co je trestáno.³⁷

2.3 Trest

Tresty jsou známy již z historického kontextu a jsou některými rodiči používány i jako výchovný prostředek. Pokud ovšem chtějí rodiče pomocí trestů „vychovávat“, měli by si uvědomit, zda je to opravdu nutné a postupovat podle určitých norem a pravidel.

Jako trest na dítě nepůsobí pouze fyzický a psychický trest, ale dítě vnímá i další náznaky v chování svých rodičů jako potrestání.

Co dítě vnímá jako trest

- zklamané a nenaplněné očekávání, neocenění úsilí, podceňování,
- přerušování hovoru například pohledem na hodinky,
- odchod při rozhovoru, otočení se, projevy nudy, zívání,
- kritické poznámky, zdůrazňování chyb, výsměch, ironie,
- agresivní pohyby a pohledy, nedodržování slibů.³⁸

Zde jsem uvedla několik příkladů, co vše může dítě vnímat jako trest, i když si to možná rodiče či vychovatelé přímo neuvědomují. Je proto dobré se těmito projevy ve výchově vyvarovat a nedostávat dítě do situace, kdy se cítí zbytečné a neoceněné.

Důležitým bodem ve výchově při užívání trestů je také nutnost si uvědomit, jak na samotné dítě trest působí. Tresty a zákazy nejsou vhodným prostředkem ve výchově, neboť děti spíše vedou k tajnostem a lžím.

³⁷VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 34 - 35

³⁸MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 56

Tresty mohou u dětí vyvolat

- nejistotu, neklid, vzdor, pocit méněcennosti,
- únavu a zraňující výroky, úzkost, slzy,
- tělesné pocity jako je ztížení dechu, zakoktávání se, stažení se do sebe,
- trest provokuje touhu po odplatě, usnadňuje lež, podvádění,
- snižuje sebevědomí, motivaci, pozornost,
- podporuje uzavřenost, provokuje agresivitu, podněcuje vztek.³⁹

Ve výchově je neméně důležitá i odměna, která nám výchovu usnadňuje, působí lépe než trest. Odměnou dítě chápe, že se mu něco povedlo, že z něj rodiče mají radost. Tímto způsobem si naučené chování zapamatuje a v budoucnu jej bude opakovat, jelikož ví, že rodiči udělalo radost. Opakování fixuje návyky, a pokud požadované chování bude dítě opakovat, přijme ho za své. Rodiče nemají dítě hned trestat, pokud se mu na poprvé nepodaří zvládnout zadaný úkol. Je nutné vést dítě k nápravě, znovu mu ukázat a vysvětlit, co je po něm žádáno a samozřejmě zvážit, zda nejsou nároky přemrštěné a zda odpovídají možnostem, věku a intelektu dítěte. Žádoucí je, aby ve výchově převažovaly odměny, jelikož jsou posílením žádaného chování, které od dítěte očekáváme a vyžadujeme.⁴⁰

Příklady odměn

- poskytnutí pomoci,
- zabránění veřejnému zesměšnění,
- pomoc při zárazu řeči a při snášení neúspěchu,
- projev radosti a soucitu, zájem o výsledky,
- pohlazení, mazlení, úsměv,
- dodání odvahy, ocenění snahy, odpuštění po provinění.⁴¹

³⁹MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 57

⁴⁰VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 40 - 44

⁴¹MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 57

Ve výchově by měly převládat spíše odměny než tresty, jelikož právě odměny vychovávají. Trest by měl posloužit pouze jako důsledek nedodržení toho, že chování bylo špatné, a aby se chyba v budoucnu neopakovala.

„Sám strach z trestu je odpovědný za časté selhání dítěte a za jeho nižší schopnost se něco naučit.“⁴²

2.4 Formy ubližování

Tělesné formy trestu

Většina způsobů tělesných trestů zanechává na dítěti viditelné známky poranění. Díky tomu je možné týrání rozpoznat. V případě dušení či trávení známky týrání viditelné nejsou. Lze předpokládat skutečnost, že rodiče, kteří své dítě týrají, to provádí formou, aby viditelné známky zranění byly co nejmenší.

Mezi nejčastější způsoby tělesného trestání patří

- bití rukou (facky, pohlavky) nebo různými předměty (vařečkou, gumovou hadicí...),
- kopání do dítěte, škrcení, dušení,
- pálení cigaretou, zápalkou, popáleniny od kamen či žehličky,
- opaření vařící vodou či naopak proudy ledové vody,
- kousání, řezání, trhání vlasů,
- otravy chemikáliemi, jedem, svazování končetin, připoutání dítěte.⁴³

Psychické týrání

Psychické trauma vzniká jako výsledek ponižování, nevšímání, výsměchu, opovrhování, urážek nebo záměrného zastrašování ze strany rodičů či vychovatelů. Je velice těžké psychické týrání dokázat, jelikož po něm nezůstávají fyzické známky na těle, ale známky

⁴²VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 22

⁴³PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 27 - 28

na duši. Důsledkem psychického týrání dítěte je pocit méněcennosti, stavy úzkosti, pocity nedostatečnosti a nedostatek sebedůvěry. V některých případech si dítě svoji méněcennost kompenzuje na ostatních dětech, například agresivním chováním. V dnešní době jsou děti psychickému týrání vystaveny zejména při rozvodu rodičů.

Zanedbávání

Zanedbávání můžeme charakterizovat jako nedostatek péče, který ohrožuje dítě nebo může ohrozit jeho další vývoj. Za tělesné zanedbávání bychom označili například neposkytování dostateku výživy, oblečení, zdravotní péče, přístřeší. Můžeme vše shrnout jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte. Citové zanedbávání charakterizujeme jako neuspokojování citových potřeb dítěte, například pocit bezpečí, rodičovská náklonnost.⁴⁴

Sexuální ubližování

Pohlavní zneužívání dítěte můžeme charakterizovat jako „*nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo dítě zneužívá. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba.*“⁴⁵

Pohlavní zneužívání dětí můžeme rozdělit na dotykové a bezdotykové.

Mezi dotykové zneužívání řadíme veškeré chování a jednání, kde dochází k pohlavnímu kontaktu, jako je laskání na prsou a pohlavních orgánech, dále i pohlavní styk formou orálního či análního styku. Mezi bezdotykové zneužívání řadíme chování a jednání, kde nedochází k přímému pohlavnímu kontaktu. Může se jednat o vystavování dítěte pornografickým účelům, oplzlé řeči, nabízení porno časopisů či umožnění sledování pořadů s touto tematikou.⁴⁶

⁴⁴VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 33 - 37

⁴⁵VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 34

⁴⁶VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 33 - 37

3 TĚLESNÝ TREST

Mezi tělesné trestání můžeme zařadit širokou škálu trestů, jako je např. pohlavek, facka, výprask rukou, štípanec, rána pravítkem, odhození, kopání, vytrhávání vlasů, praštění hlavou například o zeď, škracení, klečení po delší dobu, svazování končetin, ponořování končetin do horké či ledové vody, pálení cigaretou a mnoho dalších.

Tresty můžeme rozdělit dle prostředí, kde k jejich udělování dochází, jako je například škola či rodina, místo pro trávení volnočasových a zájmových aktivit.⁴⁷

Mezi nejvíce užívané tělesné tresty dnešní doby patří facka. Většina lidí si to možná neuvědomuje, ale můžeme ji brát jako začátek něčeho, co se nám lehce může vymknout z kontroly. Je charakterizována jako „*projev síly a obrovské riziko, že rodič neodhadne správně sílu v ruce, přesné místo úderu na těle dítěte.*“⁴⁸

Dítě se v očekávání rány bojí. Může se skrčit, uhnout či jinak změnit svoji polohu a rána může dopadnout na velmi citlivé místo, kde způsobí poškození.

Rizikem může být i to, že jakmile se problém řeší fyzickým trestem a rodič tuto formu trestu upřednostňuje, už s tělesným trestem nepřestane. Dítě tak bude tento způsob trestání snášet v častějších intervalech a i s větší intenzitou.⁴⁹

Setkáváme se i s názory, že bychom neměli fyzické tresty úplně odsuzovat. Dobře míněný pohlavek je někdy lepší než zdoluhavé vysvětlování, moralizování nebo zakazování. Ze zkušeností rodičů je však zřejmé, že fyzický trest problém nevyřeší.⁵⁰

Fyzické tresty narušují vztahy mezi rodiči a dětmi. Pokud při výchově dětí používáme tělesný trest, jsou děti ustrašené, bázlivé a zakřiknuté. Ty se potom učí, že pokud má někdo větší sílu, má právo ostatní bít. Může se stát i opak a jejich bezmoc se promění v hněv a rozpoutá agresivitu a touhu po pomstě. Agresivita se poté neprojevuje vůči autoritě nebo silnějším, ale naopak vůči slabšímu jedinci či zvířatům.⁵¹

„*Násilné metody jsou škodlivé a nepřinášejí žádný užitek.*“⁵²

⁴⁷MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 49 - 61

⁴⁸VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 32

⁴⁹VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 32 - 33

⁵⁰MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Portál, 1998, s. 49 - 61

⁵¹BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, s. 59 - 68

⁵²BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, 133 s. 62

3.1 Nejčastější formy užívání tělesných trestů

Rodiče či vychovatelé se za svůj život nesčetněkrát setkali s fyzickým trestáním, ať už zkušeností ze svého dětství nebo jako svědci tohoto chování. Proto někteří používají fyzický trest automaticky. Spíše si ale můžeme definovat určité situace, kdy je tělesný trest ze strany rodičů proti dítěti užíván.

Fyzický trest je užíván v případě, že rodič neví jak dál řešit nastalou situaci nebo se cítí zcela bezmocně. V této situaci jsou běžné výhrůžky, které jsou ve většině případů plané. V dítěti ale zesílí strach z rodiče a trestu nebo naopak posílí rivalitu mezi dítětem a rodiči.

Rodiče, kteří užívají tento styl výchovy, dávají dítěti najevo svoji sílu a převahu. Ve většině případů rodič užije svoji moc bez varování a dítě neví, proč je trestáno.

V dnešní době se většina dětí setkává s tělesným trestáním a bere ho jako „normální“ součást svého života. Je pravda, že na veřejnosti, například v obchodě nebo na ulici už není tak často vidět trestajícího rodiče, to ale neznamená, že fyzické tresty mizí. Někteří rodiče vyřadili tento výchovný prostředek ze svých životů, ale stále existují rodiny, kde je tento styl výchovy, spojený s fyzickým trestáním, zcela běžný.⁵³

Hranice mezi tělesným trestáním a tělesným týráním je velice křehká a není žádný problém ji překročit. Pokud bychom se rodičů zeptali, co svým jednáním sledovali, ve většině případů odpoví, že tímto způsobem chtěli své dítě vychovávat. Rodiče vychází z předpokladu, že v mysli dítěte se spojí fyzická bolest, která je spojená s fyzickým trestem a neadekvátní činnost prováděná dítětem, kterou si rodič nepřeje. Právě vzpomínka na fyzickou bolest má zabránit tomu, aby se činnost v budoucnu opakovala. Můžeme tedy říci, že tělesná bolest je jakýmsi prostředkem k dosažení cíle, kterým je nejčastěji změna chování dítěte.⁵⁴

Otázkou zůstává, co se stane, pokud očekávaná změna nenastane. Jsou dvě možnosti, které v chování vychovatele mohou nastat: „*Bud' usoudí, že daný způsob výchovy je nefunkční a rozhodne se postupovat jinými metodami, nebo začne podle jednoduché logiky, zvyšovat frekvenci a míru tělesné bolesti. Z prostředku se pozvolna stává cíl tak jako se z dobře míněného trestu stává týráním. Často se tento proces odehraje, aniž si to rodič stihne uvědomit.*“⁵⁵

⁵³VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 37 - 43

⁵⁴PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 28 - 29

⁵⁵PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 28

Dítě se může stát obětí fyzického týrání i v případě, že rodič nezvládá své psychické napětí. Stává se to obvykle u psychicky nevyrovnaných rodičů či vychovatelů, kteří trpí formou úzkostné či depresivní poruchy. Potom stačí zátěžová situace, kterou dospělý jedinec neumí zvládnout a dítě se ocitne v pozici, kde slouží jako „hromosvod“ dospělého, který si na něm vybíjí svoje negativní emoce a svoji zlost. Dítě je ovšem v tom postavení, že se nedokáže bránit.⁵⁶

3.2 Dopad fyzických trestů na děti

Dále uvedu, jak dítě fyzické trestání či týrání vnímá.

„Svět týraného dítěte je světem nekonečného pocitu psychického a tělesného ohrožení.“⁵⁷

Rodiče či jiné blízké osoby by dítěti měli zajišťovat pocit bezpečí. Pokud dítě zná jen život plný bolesti, přijímá ho jako určitou normu a to jednoduše z toho důvodu, že jiný svět nezná. Je to právě matka, u které dítě hledá ochranu. Pokud ona reaguje na jeho potřeby vstřícně, vybuduje se mezi nimi důvěrný vztah a dítě ví, že se na ni může spolehnout, že mu pomůže, pokud bude cítit potřebu hladu, strachu či čehokoliv jiného. Pokud se mu vstřícnosti nedostává a matka potomka odmítá, začíná se projevovat špatná výchova a dítě se učí fakt přijímat a bere tento způsob života jako realitu, na kterou se musí adaptovat. Pokud se rodič kontaktu s dítětem vyhýbá, říkáme tomu nejistá vazba (insecure attachment). Tuto situaci můžeme popsat tak, že je to stav, kdy rodič dítěti vědomě ubližuje. Dítě poté tento vztah chápe jako rozpor mezi potřebou bezpečí a utrpení. V mysli dítěte je trestající rodič naopak idealizován jako bytost, která není schopna udělat něco špatného. Proto si ubližování z jeho strany dítě vysvětluje jako spravedlivý trest za to, že ono samo je špatné a provinilo se. Čím více rodič dítě odmítá, tím více se dítě utvrzuje v názoru, že není hodno lásky, pochopení a pochvaly.⁵⁸

„Aby nad týráním dosáhlo jakousi kontrolu a tak zmírnilo míru bolesti, oběť se s týrajícím rodičem často ztotožní. Týrání pak chápe jako spravedlivý trest za svoji vinu, kterou nejasně předpokládá. Nalézt smysl ubližování mu totiž pomáhá zmírnit jeho intenzitu a dosáhnout jeho částečnou regulaci.“⁵⁹

⁵⁶PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 29

⁵⁷PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 30

⁵⁸PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 29 - 32

⁵⁹PÖTHER, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 31

3.3 Tělesné tresty dětí v zahraničí

Některé státy zavedly zákaz užívání fyzických trestů na dětech, přesto se tělesné tresty v některých státech stále užívají.

Vaničková se ve své publikaci tímto problémem zabývá a popisuje jednotlivé státy a jejich postavení k dané problematice.

Uvádím výčet některých států o užívání tělesných trestů

- **Barbados:** 70% rodičů schvaluje tělesné trestání dětí a dokonce až 76% rodičů souhlasí s bitím dítěte pomocí předmětu, jako je například řemen.
- **Kamerun:** 93% dětí uvádí, že jsou bité svým rodičem a až 98% dětí uvedlo, že jsou bité ve škole svým učitelem.
- **Egypt:** více než třetina dotázaných dětí uvedla, že jsou bity pomocí hole či pásku, čtvrtina z nich dodala, že na základě tohoto bití došlo ke zranění.
- **Etiopie:** i přesto, že je v tomto státě zákaz užívání tělesných trestů ve škole, uvádí 90% dětí, že i přes tento zákaz jsou ve škole bity.
- **Evropa a centrální Asie:** do průzkumu bylo zahrnuto přibližně 15000 dětí ve věku 9 - 17 let. Každé 6 dítě z 10 uvedlo, že je doma bito pro „něco špatného“.
- **Hongkong:** výsledky studie ukázaly, že většina dětí mladších 16 let byla obětí tělesného trestu.
- **Indie:** 91% chlapců a 86% dívek v univerzitním věku uvádí, že jako děti byly v dětství tělesně trestány.
- **Korea:** v této zemi výsledky ukázaly, že až 97% dětí je tělesně trestáno.
- **Kuvajt:** studie z roku 1996 uvádí, že 54% rodičů uznává velký výprask jako trest pro velký prohřešek dítěte. 9% rodičů dále uvedlo, že praktikuje použití nadměrného tepla jako formu trestu pro své dítě.
- **Pákistán:** studie z roku 1999 uvedla výsledky, že 78% je běžně trestáno ve škole a všechny děti jsou trestány doma svými rodiči.

- **Rumunsko:** studie z roku 1992 uvádí, že 84% rodičů uznává plácnutí dítěte jako běžnou metodu své výchovy.
- **Španělsko:** výsledky ukázaly, že 47% rodičů někdy považuje facku jako nezbytný výchovný prostředek. 2% rodičů si myslí, že facka může být použita častěji bez vážných důsledků. 27% rodičů přiznalo, že své děti bije.
- **Anglie:** výzkum z roku 1990 ukázal, že 3/4 matek schvaluje trest ve formě plácnutí malého dítěte. 35% rodičů dokonce uvedlo, že své děti bijí pravidelně a to přibližně 1x za týden nebo i častěji. Pětina dotázaných přiznala, že k bití svých dětí používají nějaký předmět.
- **USA:** 89% rodičů uvedlo, že své malé děti bijí. ⁶⁰

Na závěr kapitoly o tělesných trestech bychom se mohli zamyslet, proč jsou děti vystavovány systematickému tělesnému a duševnímu týrání. Nelze jednoznačně uvést, zda je to vinou dítěte či výchovy rodičů. Jedná se o vzájemné propojení všech faktorů, které mají za příčinu vznik špatného zacházení s dítětem jako je fyzické týrání, psychické týrání, zanedbávání a sexuální zneužívání. ⁶¹

⁶⁰VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 102 - 103

⁶¹PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 58 -60

4 PREVENCE

„Prevence, která je součástí ochranných opatření, zahrnuje zabraňování ubližování včetně zamezení probíhajícího ubližování i předcházení vzniku dlouhodobých následků na zdraví dítěte.“⁶²

4.1 Primární prevence

Vaníčková se domnívá, že primární prevence *„má za cíl snížení pravděpodobnosti výskytu a vzniku poškození.“⁶³*

Primární prevenci rozdělujeme

- specifickou - zaměřena na rizika, která vedou ke vzniku poškození (zabránit vzniku rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací),
- nspecifickou - zaměřena na podporu zdravého vývoje dítěte a celé rodiny (vytvářet podmínky pro zdravý vývoj, vytvářet vzdělávací programy).

Metody primární prevence rozdělujeme do čtyř základních skupin

- **Obecná doporučení rodinám s dětmi spojená s osvětou veřejnosti**

Tyto aktivity jsou zaměřeny na vytváření příznivé atmosféry pro děti. Důležitou funkci zde zastává tisk, sdělovací prostředky, škola, instituce zaměřené na problematiku dětí, zákony, vyhlášky a směrnice, které se zabývají dětmi a jejich rodinami.

- **Vzdělávání rodičů, pedagogů a vychovatelů dítěte**

Tato prevence klade důraz na poskytování informací rodičům a vychovatelům, zejména v oblastech jako jsou práva dítěte, zabezpečování přiměřené péče, přiměřené požadavky na dítě dle jeho věku, poučení o výživě a správné životosprávě, informace o nebezpečí užívání drog a alkoholu, výskyt některých závažných chorob, poradenství při výběru výchovných metod.

⁶²PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, s. 71

⁶³VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 37

- **Praegradační výchova pedagogů a lékařů**

Pro povolání budoucích lékařů a pedagogů je nutná znalost ochrany a podpory zdraví a zdravého vývoje dětí a mládeže. Spadají sem znalosti o obecných vývojových zákonitostech, různých věkových zvláštlostech a kritických bodech dětského vývoje.

- **Výchova dětí a mládeže**

Tato výchovná metoda je velice důležitá ve škole, kde jsou děti seznamovány s možnými riziky poškození jejich zdraví a také se dozví, jak těmto nebezpečím mohou předcházet. Součástí této metody je i vytváření zájmových programů, které zaplní volný čas dítěte.⁶⁴

Ve všech metodách primární prevence je důležitá i role sociálního pedagoga, který využije znalosti z pedagogiky či práva.

4.2 Sekundární prevence

Vaničková se domnívá, že sekundární prevence „*má za cíl vyhledávat rizikové skupiny obyvatelstva (rizikovní dospělí a rizikové děti) a rizikové životní situace z hlediska CAN (Child Abuse and Neglect)*“⁶⁵

Okolnosti, které ovlivňují riziko poškození dítěte a vycházejí ze čtyř oblastí

1. ze samotného dítěte

Za rizikové děti z hlediska CAN (Child Abuse and Neglect) můžeme považovat ty děti, které okolí připadají něčím „odlišné“ a není proto jednoduché je ve výchově zvládnout. Děti mohou rodiče unavovat, vyčerpávat či jinak dráždit či provokovat.

Mezi tyto děti řadíme

- Děti s lehkými mozkovými dysfunkcemi, děti neklidné, nesoustředěné. Charakteristické jsou výkyvy nálad, impulzivita, zkratkovité jednání.

⁶⁴VANIČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 37 - 40

⁶⁵VANIČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 38

- Děti, které jsou dráždivé z jiných než výše popsaných příčin. Charakteristická je trucovitost, plačtivost, úzkost - důsledek somatického onemocnění, špatného zdravotního stavu, podvýživy, vyčerpání a dalších.
- Děti s různým stupněm mentální retardace. Může se stát, že tyto děti přinášejí svým rodičům zklamání, které může vést k agresivitě, omezení rodičovského zájmu či k zanedbávání.
- Děti se sníženým intelektem, které neprospívají ve škole, mohou mít poruchy učení. Často spojováno s neobratností, úzkostí nebo děti nezapadají do rodičovského očekávání.

Obecně můžeme říci, že za rizikové považujeme ty děti, které jsou z některého důvodu méně aktivní či utlumené. Tyto děti neumí vzbudit intenzivní zájem dospělého a tím se stávají rizikovými.

2. z vlastní rodiny dítěte

Jako rizikovou rodinu budeme považovat takovou, kde ani jeden z rodičů není schopen převzít rodičovskou roli.

Do této kategorie zařazujeme zařadit tyto skupiny rodičů

- s agresivními povahovými rysy, s vysokou impulzivitou, trpící neurotickými obtížemi, lidé závislí na alkoholu či drogách,
- kteří jsou nezralí a nevypělí z důvodu nízkého věku,
- se zvláštním životním stylem (např. přívrženci náboženských sekt),
- kteří neustále žijí ve stresu, jsou zklamáni ze svého vlastního života,
- pracovně příliš vytížení, z toho důvodu nemají čas na rodinu,
- s psychickým onemocněním - nejsou dostatečně vypělí k tomu, aby vychovávali vlastní dítě.

3. ze školy

V publikaci *Násilí v rodině* je uvedeno, že za určitých podmínek se škola může stát místem, kde jsou na dítě kladeny buď přehnaně vysoké nebo naopak nepřiměřeně nízké nároky. To poté může vést k poruchám chování, poruchám učení a v neposlední řadě také k poruchám zdraví. Škola se za takovýchto podmínek stává příčinnou psychického týrání dětí.

Jako nepřiměřenou zátěž můžeme definovat

- učební zátěž, kdy dítě není natolik vyzrálé,
- neurotická osobnost učitele, který se nesnaží porozumět svým žákům,
- dítě neumí přijmout roli žáka, časté jsou konfliktní vztahy, které mohou vyplývat z těžké rodinné situace,
- vztah školy a rodiny, kdy rodiče neprojevují zájem o školní práci dítěte nebo vysoké nároky rodičů na své dítě.

4. ze skupiny dětí

Do této skupiny můžeme zařadit děti, které se chovají z pohledu dospělého odlišně. Když se takové dítě dostane do skupinky ostatních dětí, většinou jimi není pochopeno, může být neoblíbené až dokonce šikanované. Z toho důvodu dítě může vyhledávat společnost mimo rodinu, školu a věkovou skupinu a tím se dostává do rizika různých forem zneužívání.⁶⁶

⁶⁶VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 37 - 40

4.3 Terciární prevence

„O této prevenci mluvíme tehdy, když k aktu násilí nebo k jinému ublížení dítěti došlo, a je třeba zajistit, aby se to neopakovalo, aby dítě nebylo dále poškozováno a aby poškození, k němuž došlo, bylo ve svých důsledcích omezeno na minimum. Je zahájen proces diagnostický, který má vyústit v prognózu případu. Z této prognózy pak dále plyne návrh na pomocná, ochranná, terapeutická a další opatření ve prospěch dítěte.“⁶⁷

V tomto případě je nutné rozhodnout, zda dítě zůstane dále v rodině nebo bude doporučeno dítě z rodiny vyjmout a hledat jiné řešení, ve formě náhradní rodinné péče. Nemůžeme si myslet, že jednou vyřčené rozhodnutí je konečné. Může se z vážných důvodů změnit. Důležité je, že dítě nemůžeme z rodiny odebrat a potom ho do ní opět vracet nebo měnit formy náhradní rodinné péče. Neméně důležitý je věk dítěte, v každém vývojovém období vnímá špatnou výchovu jiným způsobem.⁶⁸

Nejlepším řešením však je, pokud je primární prevence správně vedena s úmyslem pomoci a poté nedochází k prevenci sekundární a terciární.

⁶⁷VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 39

⁶⁸VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ, J., PROVAZNÍKOVÁ, H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, s. 39 - 40

5 PRÁVA DĚTÍ

Tělesný trest nezanechává pouze viditelné rány, ale samozřejmě i rány na duši. Viditelné rány jsou však identifikačním prostředkem, kterého si při kontaktu dítěte musí povšimnout každá dospělá osoba. Pokud tomu tak je, dospělá osoba by měla v zájmu dítěte vyhledat lékařskou pomoc. V případě, že lékař shledá na těle dítěte známky fyzického trestání, je jeho povinností udělat přesný záznam nálezu s datem a časovou poznámkou. Jestliže je evidentní, že dítě si nemohlo zranění způsobit samo například při hře, ale že bylo nebo je vystavováno tělesnému týrání rodičem, musí lékař zajistit fotodokumentaci. Dále má povinnost oznámit tuto skutečnost policii nebo orgánu sociálně právní ochrany dětí. Pokud celou událost neoznámí, dopouští se osoba, která s takovýmto dítětem přišla do styku, trestného činu.⁶⁹

„Tělesný trest porušuje základní právo na respekt lidské důstojnosti a tělesné integrity.“⁷⁰

5.1 Mezinárodní právní dokumenty týkající se ochrany dětí

Ochranu týraných, zneužívaných či zanedbávaných dětí poskytují orgány sociálně právní ochrany, které jsou také v působnosti s dalšími institucemi, s kterými orgány sociálně právní ochrany spolupracují. Děti, které jsou takovýmto způsobem ohrožené, jsou označovány jako děti ohrožené syndromem CAN (Child Abuse and Neglect). Vyhledávání dětí, které jsou takto ohroženy, by nemělo být povinností jen uvedených orgánů, ale všech občanů, kteří se s takovýmto chováním dostanou do kontaktu. Ochrana ohrožených dětí se věnuje Úmluva o právech dítěte, speciálně ve člancích 19, 32 a 34.⁷¹

Článek 19 Úmluvy o právech dítěte pojednává o ochraně dětí před jakýmkoliv násilím ať už ze strany rodičů či jiných osob. Úmluva je mezinárodní právní dokument, který zabezpečuje práva dětí jako součást lidských práv. Státy, které Úmluvu přijaly, ji musí dodržovat, je pro ně přísně závazná. Tyto státy dělají všechna potřebná opatření k ochraně dětí před tělesným i duševním násilím, zneužíváním, trýzněním, zanedbáváním a jinými formami tělesného ubližování.

⁶⁹VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 40

⁷⁰VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, s. 50

⁷¹KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, s. 98 - 108

Výbor pro práva dětí doporučil všem státům, aby odstranily násilí na dětech ve všech jeho formách. Ať už v rodinách, školách, zájmových kroužcích či jiných institucích, kde se dítě vyskytuje.

V roce 1924 přijala Liga národů Deklaraci práv dítěte, která rozšířila porozumění společnosti pro ochranu dětí před násilím. Liga národů byla po 2. světové válce nahrazena Organizací spojených národů. Právě Organizace spojených národů vydala v roce 1946 Všeobecnou chartu lidských práv a v roce 1959 Chartu práv dítěte. Jelikož tato deklarace nemohla plně zajistit její plnění, byla 20. listopadu 1989 přijata Valným shromážděním OSN Úmluva o právech dítěte, která vstoupila v platnost v roce 1990. Postupně ji ratifikovaly všechny státy světa (s výjimkou USA a Somálska), a stala se tak v historii nejširše přijatou smlouvou o lidských právech. Česká republika je vázána Listinou základních práv a svobod. Jednotlivá práva dítěte jsou obsažena v člancích Úmluvy v právním řádu České republiky v různých zákonech.⁷²

5.2 Úmluva o právech dítěte

Z Úmluvy o právech dítěte jsem vybrala některé články, které uvádím.

Článek 2: všechna práva se vztahují na každé dítě a to bez rozdílu. Stejně tak je nutné všechny děti chránit před diskriminací v jakékoliv formě.

Článek 3: zájem dítěte je garantován jako prvotní hledisko ohledně jakékoliv činnosti, která se ho týká.

Článek 6: zabezpečuje právo na život a rozvoj každého dítěte.

Článek 12: zaručuje každému dítěti právo svobodně vyjádřit své názory ve věcech, které se ho týkají. Názorům dítěte má být věnována určitá pozornost dle jeho věku.

Článek 24.3: stát činí veškerá opatření k odstranění činností, které jsou škodlivé zdraví dítěte.

Článek 28.2: stát zajistí opatření, aby kázeň ve škole byla pro dítě zajištěna důstojným způsobem.

Článek 34: ochrana dětí před jakoukoliv formou sexuálního násilí.

⁷²VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné třeťy dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 50 - 55

Článek 35: ochrana dětí před únosem, prodejem či obchodováním.

Článek 36: ochrana dítěte před všemi ostatními formami vykořisťování.

Článek 37: ochrana dítěte před trestáním, špatným zacházením, mučením.

Článek 38: zakazuje zařazení dětí do bojových akcí.

Článek 39: stát činí všechna opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení dítěte, které se stalo obětí jakékoliv formy týrání či zneužití.⁷³

V listopadu roku 2002 byl fyzickému trestání dětí věnován seminář, který se uskutečnil ve Štrasburku. Peter Newell popsal současnou situaci užívání tělesných trestů v Evropě a současně poukázal na rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. Během 18. století byly v některých státech zakázány fyzické tresty ve školách, ve 20. století byly zakázány fyzické tresty v dětských domovech, dále v pěstounských rodinách.

Dále Newell připomněl, že pokud je užíván tělesný trest, znamená to porušení Úmluvy o právech dítěte, jelikož dochází k porušení tělesné integrity dítěte, dále k jeho nedostatečné ochraně před násilím a nerespektováním zájmů dítěte.

Závěrem semináře pro všechny členské státy Rady Evropy a ostatní země je povinnost naplňovat Úmluvu o právech dítěte, realizovat právní reformu, která je zaměřena na tělesné tresty ve školách. Dalším bodem závěru je účinná strategie proti domácímu násilí a v neposlední řadě široká informovanost rodičů i dětí o lidských právech, rozvoji osobnosti a řešení vzniklých problémů.⁷⁴

Každému člověku by mělo být jasné a měl by se chovat dle zásady, že každé dítě má právo na život v takovém prostředí, které je pro něj, jeho život a vývoj bezpečné a nijak ho neohrožuje na zdraví.⁷⁵

Stát má povinnost chránit děti před jakýmkoliv fyzickým či psychickým násilím, zanedbáváním, urážením, trýzněním, vykořisťování či sexuálním zneužíváním rodiči,

⁷³VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 52 - 53

⁷⁴VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 103 - 104

⁷⁵HANZOVÁ, M., KODÝM M., KREMLIČKOVÁ, M. *Práva a povinnosti našich dětí*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 73

zákonnými zástupci, vychovateli a jinými osobami, které se o dítě starají. K dodržování těchto práv využívá stát ochranná opatření, v případě nutnosti soudní prostředky.⁷⁶

Na závěr této kapitoly a vlastně i na závěr teoretické části méj bakalářské práce bych ráda uvedla obraz ideálního rodiče, který vytvořily děti v jedné pražské základní škole v roce 2002.

Ideální rodič podle představ dětí pražské základní školy

Ideální rodič by měl být hodný a měl by mít rád své děti. Samozřejmě by na ně měl mít dostatek času, aby si s nimi mohl hrát a povídat si. Další dětské přání je, aby ideální rodič dával dětem dárky, a aby se rodiče měli vzájemně rádi. Rodič by určitě neměl pít a ani kouřit. Naopak by měl sportovat a umět doma vytvářet různé věci, které dělají domov domovem. Ideální rodič by také určitě neměl lhát, rozvádět se nebo stěhovat.⁷⁷

Věřím, že každému z nás se podaří vyplnit alespoň některá z dětských přání o ideálním rodiči.

⁷⁶HANZOVÁ, M., KODÝM M., KREMLIČKOVÁ, M. *Práva a povinnosti našich dětí*. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 89

⁷⁷VANIČKOVÁ, E. *Tělesné trety dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, s. 106

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Metody a cíle výzkumného šetření, stanovení hypotéz

Metoda výzkumného šetření - zvolenou metodou při vypracování praktické části byl kvantitativní výzkum, konkrétně dotazník. Dotazník patří mezi nejběžnější nástroje pro sběr dat. Byl složen ze série připravených a správně formulovaných otázek, na které respondent odpovídal písemně a kde jsem se dozvěděla individuální názory dotazovaných osob.

Otázky byly formulovány jasně a stručně, aby všichni respondenti porozuměli zadání.

Cíl výzkumného šetření - cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký je postoj současné společnosti na užívání trestů vůči dětem a příčiny samotného užívání trestů. Zda společnost spíše s užíváním fyzických trestů souhlasí či nikoliv. Zjištění, zda rodiče při výchově tělesné tresty používají nebo se snaží dítě vychovávat i jinými způsoby. Zda většina dotázaných přebírá výchovný styl svých rodičů či se spíše snaží o nalezení vlastního stylu výchovy.

Stanovení hypotéz - v rámci dotazníkového šetření byly zvoleny hypotézy, u kterých byla ověřena platnost. Hypotézy byly stanoveny dle pečlivého zvážení a na základě odborné literatury, která se problematikou tělesného trestání dětí zabývá.

- **Hypotéza č. 1**

Více než nadpoloviční většina byla v dětství svými rodiči trestána.

- **Hypotéza č. 2**

Předpokládám, že u více jak 50% respondentů nebyly tresty v dětství oprávněné.

- **Hypotéza č. 3**

Více než nadpoloviční většina přebírá výchovný styl svých rodičů při výchově dětí.

- **Hypotéza č. 4**

Předpokládám, že více než 50% dotázaných užívá ve své výchově tělesné tresty.

- **Hypotéza č. 5**

Více než 50% respondentů se domnívá, že fyzické tresty ve výchově nejsou správné.

6.2 Výběr respondentů

Pro sestavený dotazník byl výběr respondentů zadán několika výběrovými kritérii. Dotázaní museli být starší 18 – ti let, museli mít vlastní děti či s nimi být v příbuzenském vztahu či s dětmi pracovat. V dotazníkovém šetření nebyl kladen požadavek bydliště a výše vzdělání.

Před zahájením vlastního výzkumu byl udělán předvýzkum, kdy jsem oslovila 10 osob z mého blízkého okolí. Osoby byly osloveny z důvodu zjištění celkové srozumitelnosti dotazníku. Na základě jejich připomínek byl dotazník upraven.

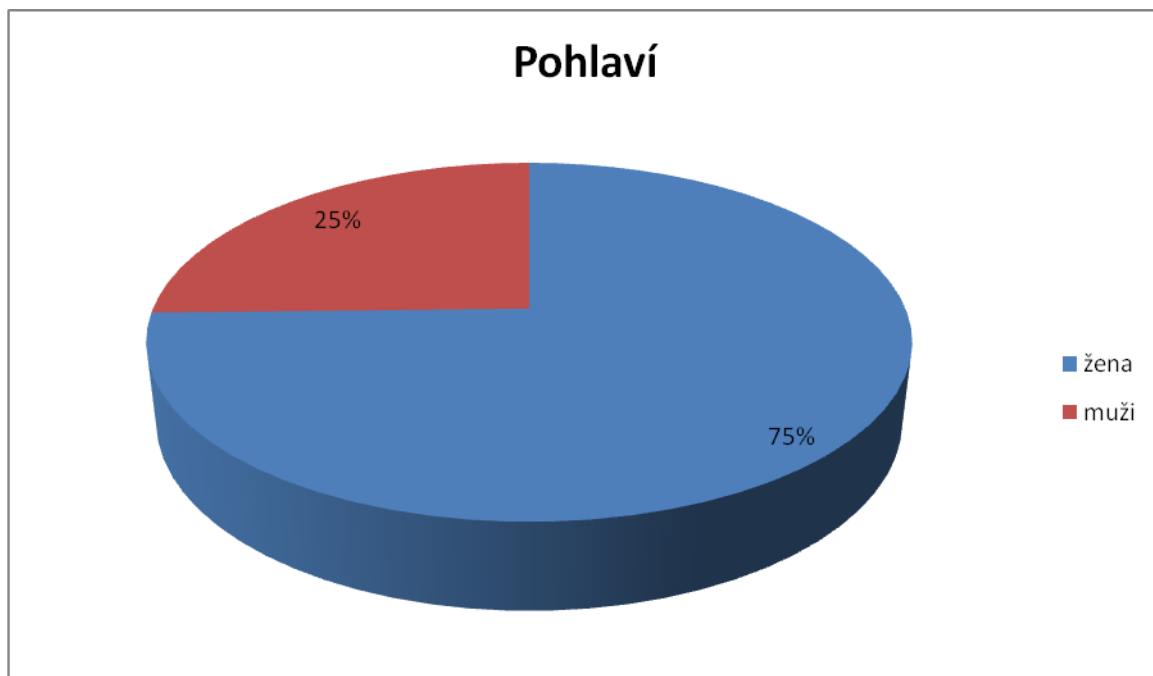
K oslovení respondentů jsem použila osobní formu, kdy dotazníky byly osobně rozdány a e-mailou komunikaci. Dotazníkem bylo osloveno celkem 250 osob. K vyhodnocení se vrátilo 230 dotazníků. 21 dotazníků bylo vyřazeno z důvodu nedostatečného vyplnění. Do vlastního výzkumného šetření se tedy zapojilo celkem 209 respondentů, z toho 153 žen a 59 mužů. Všichni dotázaní byli z kraje Vysočina, jelikož je mi tento kraj nejbližší z důvodu mého bydliště.

Oslovení respondenti písemně odpovídali na předem stanovené otázky. Součástí dotazníku bylo prohlášení, že výzkum je zcela anonymní a jeho výsledky budou použity pouze pro účely této bakalářské práce.

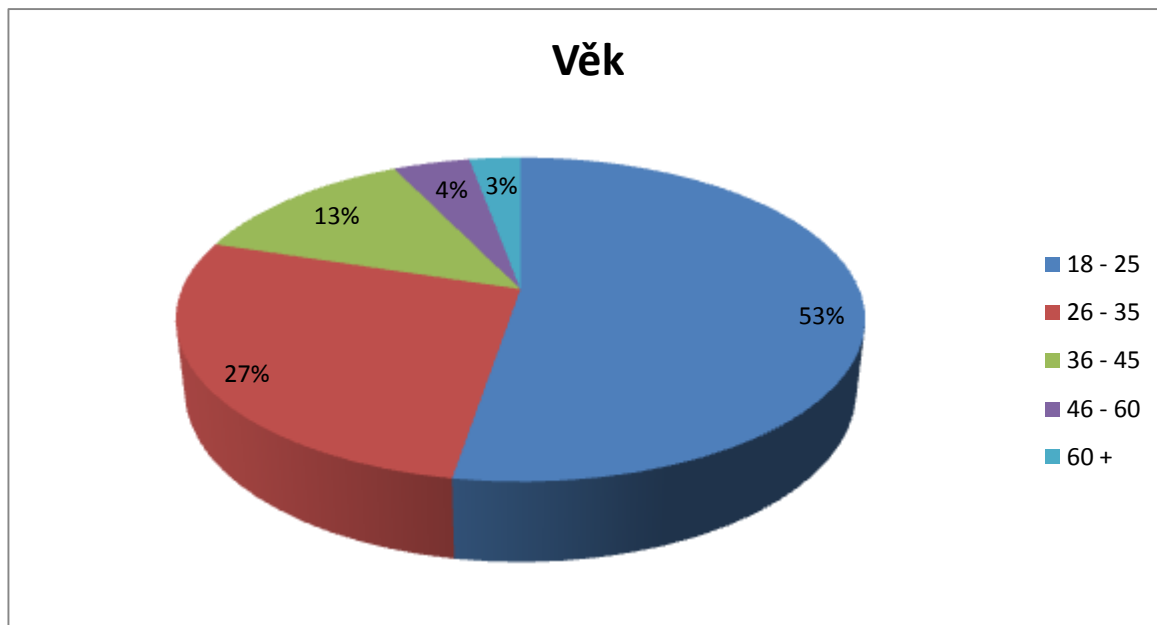
6.3 Vlastní výzkum

Dotazník byl vytvořen ze 14 - ti jednoduchých otázek, na které respondenti měli vždy odpovědět výběrem jedné možnosti.

Graf č. 1 - Otázka č. 1 - Pohlaví.

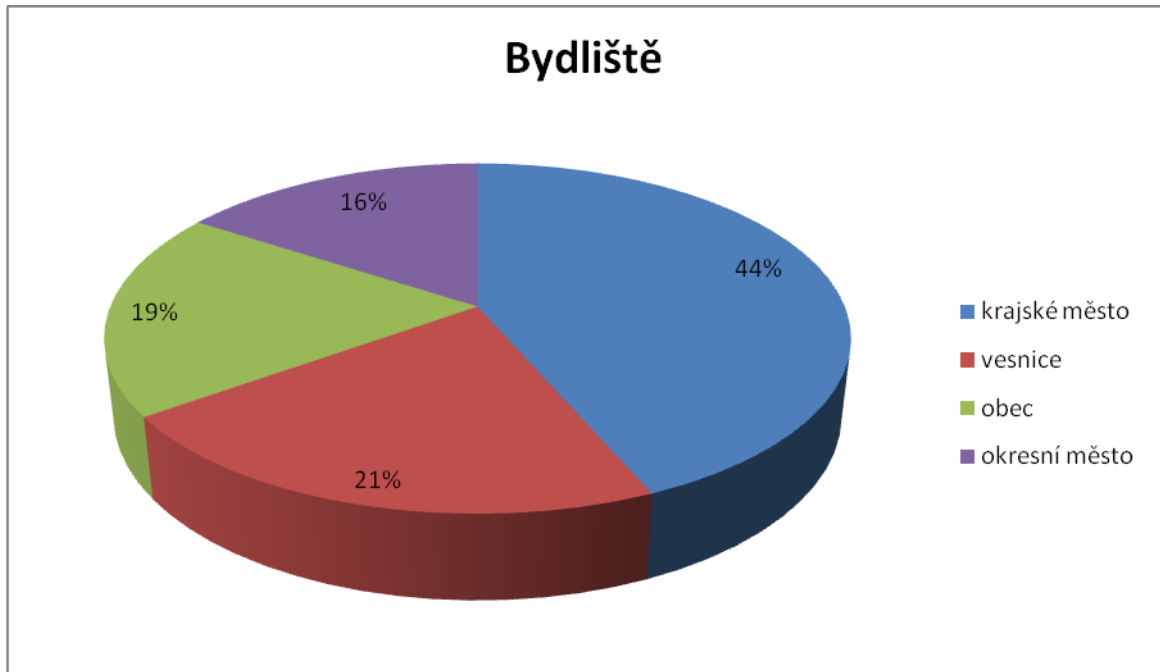
Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 209 respondentů. Z toho 156 žen, což je 75% a 53 mužů, což je 25%.

Graf č. 2 - Otázka č. 2 - *Věk*.

Ve vyobrazeném grafu je znázorněno věkové rozložení jednotlivých dotázaných.

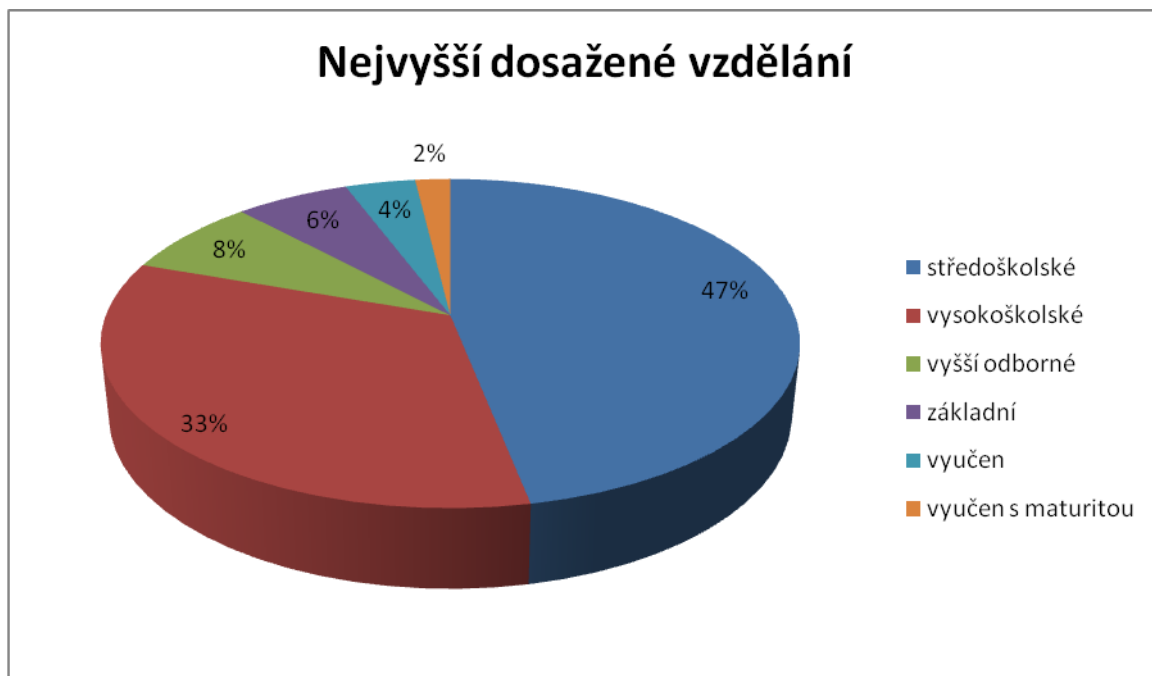
Z uvedeného je zřejmé, že nejvíce zastoupená skupina dotázaných byla ve věku 18 – 25 let. V této skupině je 110 osob, což je 53%. Druhá nejpočetnější skupina je ve věkovém rozmezí 26 – 35 let. Dotázaných bylo celkem 57, což je 27%. Třetí nejpočetnější skupina je věkového rozmezí 36 – 45 let. V této skupině bylo celkem 27 dotázaných, což je 13%. Předposlední skupina dotázaných je ve věkovém rozmezí 46 – 60 let. Celkem dotazník vyplnilo 9 osob, což jsou 4 %. Poslední zúčastněnou skupinou jsou osoby od 60 - ti let výše, kde bylo celkem 6 osob, tedy 3%.

Z uvedených výsledků je zřejmé, že nejvíce odpovídali mladší respondenti, kteří mají s výchovou dětí častější kontakt než osoby staršího věku.

Graf č. 3 - Otázka č. 3 - *Bydliště*.

Tato otázka měla respondenty rozdělit dle trvalého bydliště. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou osoby žijící v krajském městě. Bylo jich 91, což je 44%. Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby, které jako trvalé bydliště uvedli vesnici. Celkem jich odpovědělo 45, tedy 21%. Třetí skupina dotázaných, 40 osob čili 19%, žije v obci. Nejméně početná skupina 33 osob, což je 16%, žije v okresním městě.

Graf č. 4 - Otázka č. 4 - Nejvyšší dosažené vzdělání.

V této otázce jsem zjišťovala, jakého nejvyššího vzdělání respondenti dosáhli. Dle zjištěných informací vzniklo následující zastoupení.

Čtvrtou nejpočetnější skupinou jsou dotázaní se základním vzděláním. Jejich počet je 13 osob, což je 6%. Předposlední skupinou jsou osoby vyučené. Celkem jich odpovědělo 8, což jsou 4%. Nejméně zastoupenou skupinou jsou osoby vyučené s maturitou. Jejich počet je 4, tedy 2%. Nejpočetnější skupina dotázaných v počtu 98 osob, 47%, uvedla středoškolské vzdělání jako své nejvyšší dosažené. Vyšší odborné vzdělání uvedlo 16 respondentů, což je 8%, čímž se zařadili na třetí místo v uvedeném grafu. Druhá nejvíce zastoupená skupina s počtem osob 70, tedy 33%, označila vysokoškolské vzdělání.

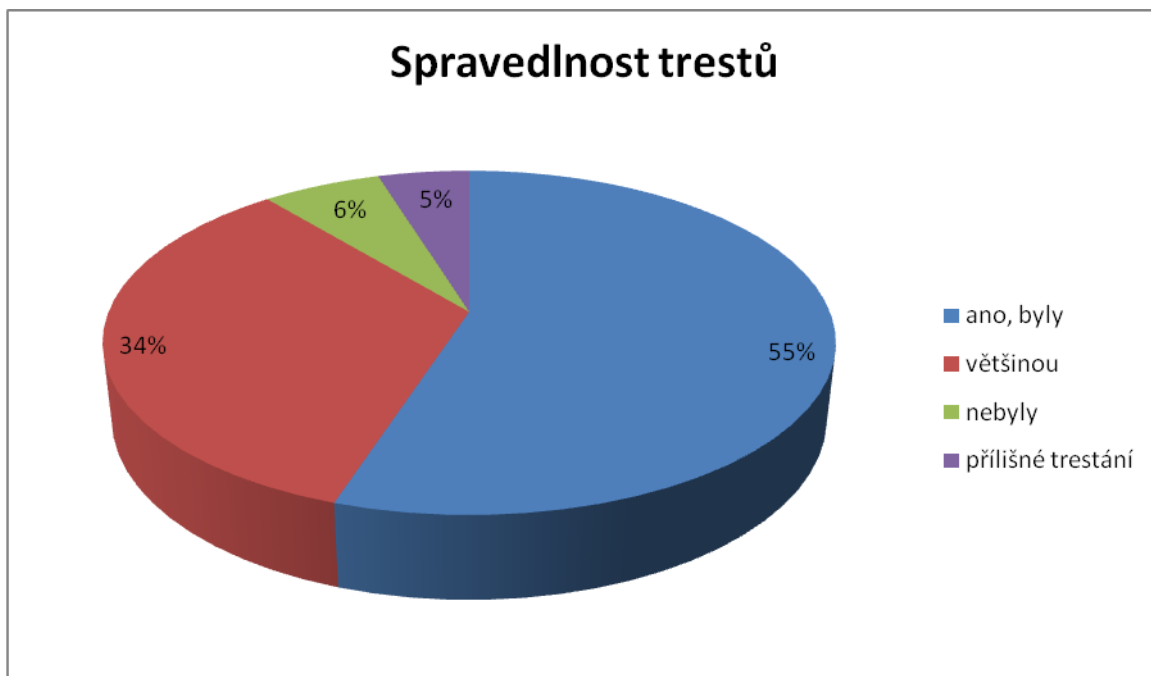
Graf č. 5 - Otázka č. 5 - Byl/a jste v dětství vystavována trestání ze strany dospělých?

V této otázce jsem od respondentů zjišťovala, zda byli v dětství trestáni ze strany svých rodičů či dospělých osob. 146 respondentů uvedlo, že bylo trestáno zcela ve výjimečných případech. Tato skupina představuje 70% celkového počtu dotázaných. 23% dotázaných, což je 48 osob uvedlo, že ze strany svých rodičů či dospělých byli v dětství trestáni pravidelně. Třetí skupinou jsou osoby, které v dětství trestány nebyly. Celkem je jejich počet 15 osob, tedy 7%.

Z uvedených výsledků vyplývá, že většina dotázaných ve svém dětství ze strany rodičů trestána nebyla. Jen malá část respondentů přiznala, že byla trestána pravidelně.

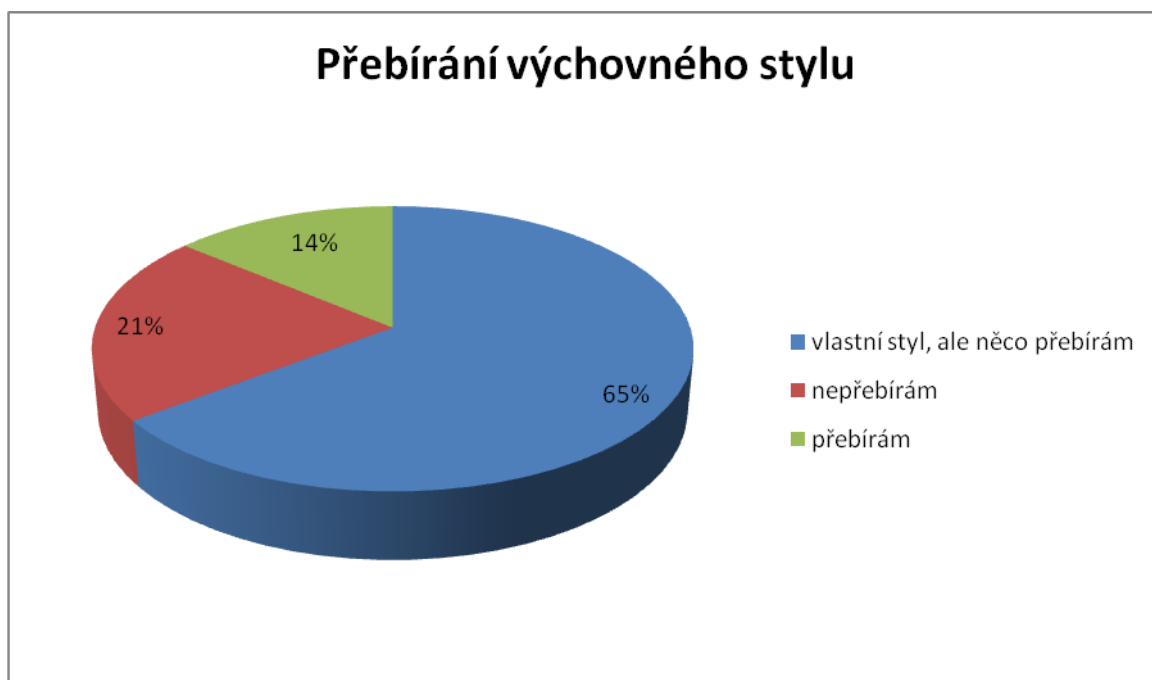
Graf č. 6 - Otázka č. 6 - Byly tresty většinou odůvodněné a spravedlivé?

Tato otázka byla zaměřena na spravedlnost trestů. Jak tresty s odstupem času dotazovaní vnímají a zda byly tresty přiměřené, spravedlivé či snad byli respondenti trestáni neprávem. Nejpočetnější skupina dotázaných, 115 osob, což je 55% uvedla, že tresty spravedlivé byly. 34% dotázaných, čili 71 osob uvedlo, že tresty byly spravedlivé většinou, ale ne vždy. Odpověď, že tresty spravedlivé nebyly, ale také že se nejednalo o závažné tresty, uvedlo 13 osob, 6%. Nejméně zastoupenou skupinou jsou respondenti, kteří uvedli, že byli v dětství ze strany svých rodičů trestáni až příliš. Bylo jich celkem 10, což je 5% z celkového počtu dotázaných.

Z výše uvedeného vyplývá, že většina dotázaných zastává názor, že tresty, které byly jejich rodiči použity, byly spravedlivé. Menší skupina přiznává, že ne vždy byly tresty spravedlivé.

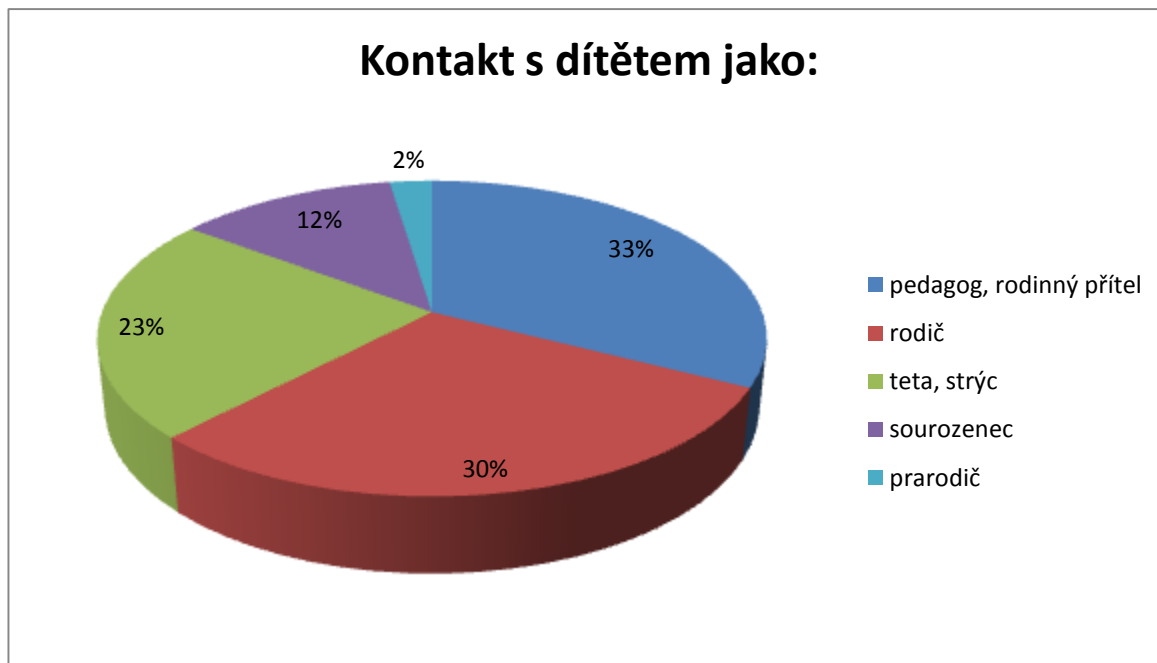
Graf č. 7 - Otázka č. 7 - **Přebíráte výchovné styly svých rodičů, které sami ve výchově používáte?**

V této části dotazníku byla respondentům položena otázka, zda oni sami ve své výchově přebírají výchovný styl svých rodičů či se snaží o svoji vlastní výchovnou metodu. Převážná většina dotázaných, 135 osob uvedla, že se snaží o svůj vlastní výchovný styl, ale přece jen v některých věcech shledávají podobnost s výchovou svých rodičů. Zastoupení této skupiny je 65%. Druhá skupina uvedla, že výchovný styl svých rodičů nepřebírá a vychovává děti zásadně dle svého uvážení. Tento názor zastává 45 osob, čili 21% dotázaných. Třetí, nejméně zastoupená skupina 29 osob, tedy 14% uvedla, že s výchovným stylem svých rodičů souhlasí, tudíž ho přebírá a vychovává dle něj své děti.

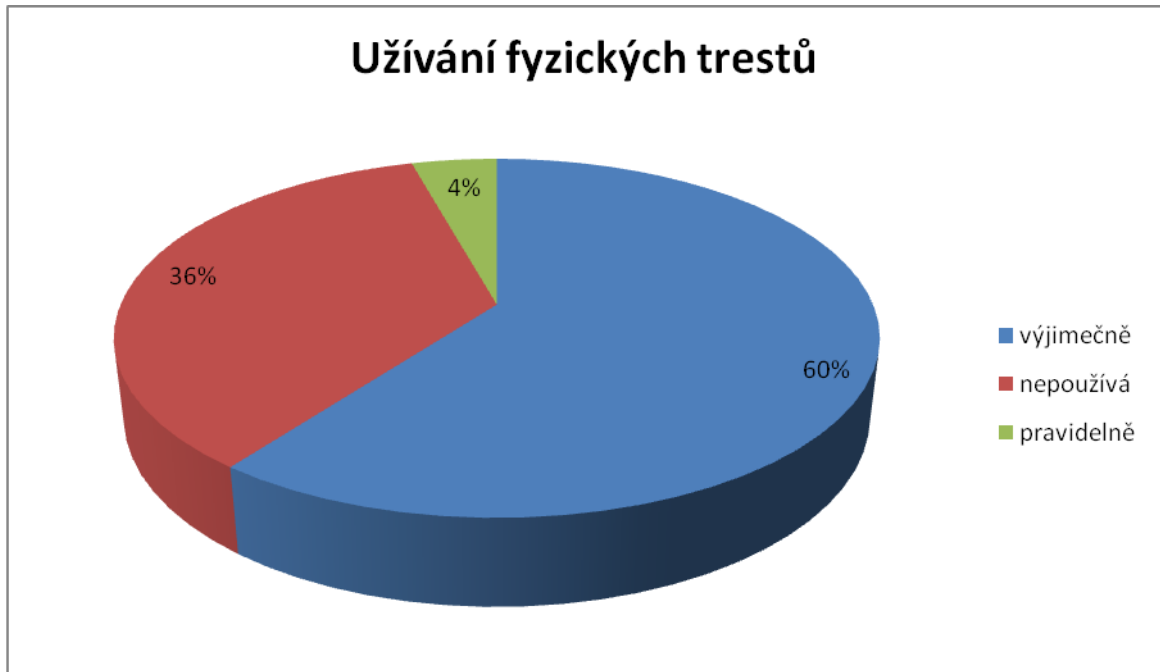
Jak z otázky a jejího vyhodnocení vyplynulo, většina osob přebírá alespoň z části výchovný styl svých rodičů, který dále používá k výchově svých vlastních dětí. Proto je na výsledku jasně vidět, že rodinné prostředí nás ovlivňuje do našeho budoucího života a je z toho důvodu velmi důležité.

Graf č. 8 - Otázka č. 8 - V jakém vztahu se do styku s dětmi dostáváte nejčastěji?

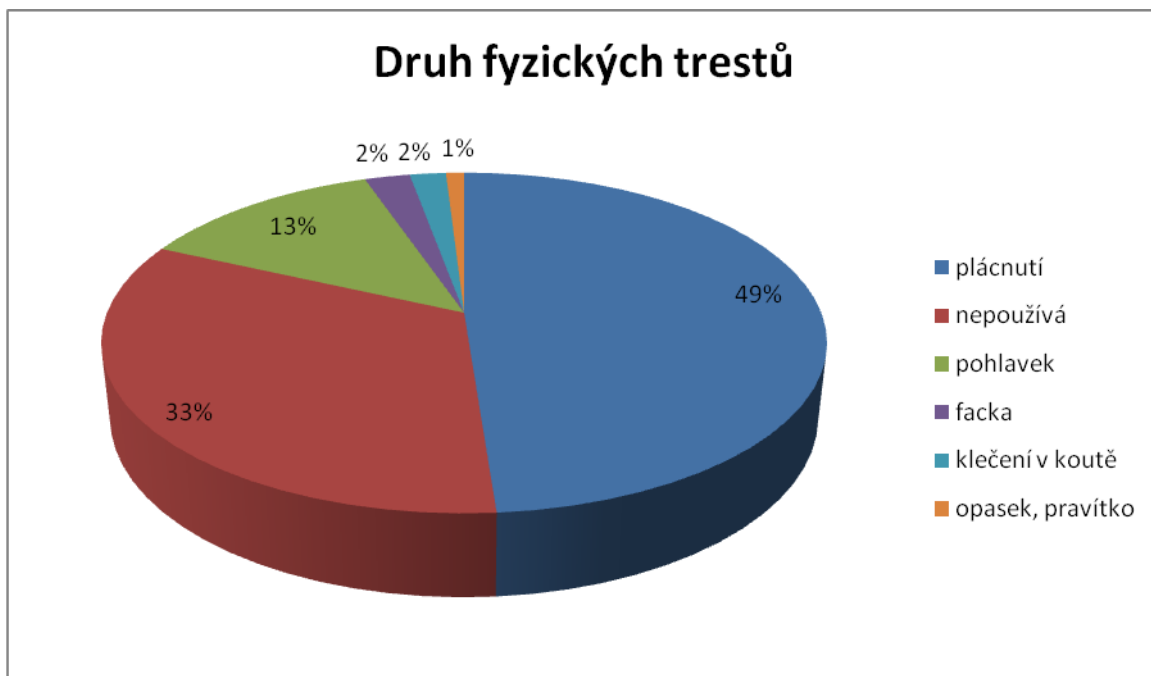
V této otázce jsem zjišťovala, v jakém vztahu se dotazovaný dospělý k dítěti nejvíce dostává. Největší zastoupení má skupina, která má k dítěti vztah jako pedagog, trenér, rodinný přítel apod. Dotázaných v této skupině bylo 68, což je 33%. Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby, které jsou rodiči. Bylo jich 62, což představuje 30% dotázaných. Další skupinou, která se dostává do styku s dítětem, jsou osoby označené jako teta či strýc. V tomto vztahu k dítěti máme 48 osob, 23%. Jako sourozenec se do styku s dítětem dostává 26 osob, čili 12%. Jako nejméně zastoupená skupina je skupina prarodičů. Z našich dotázaných jich je pouze 5, což jsou 2% z celkového počtu oslovených.

Graf č. 9 - Otázka č. 9 - Používáte ve výchově fyzické tresty?

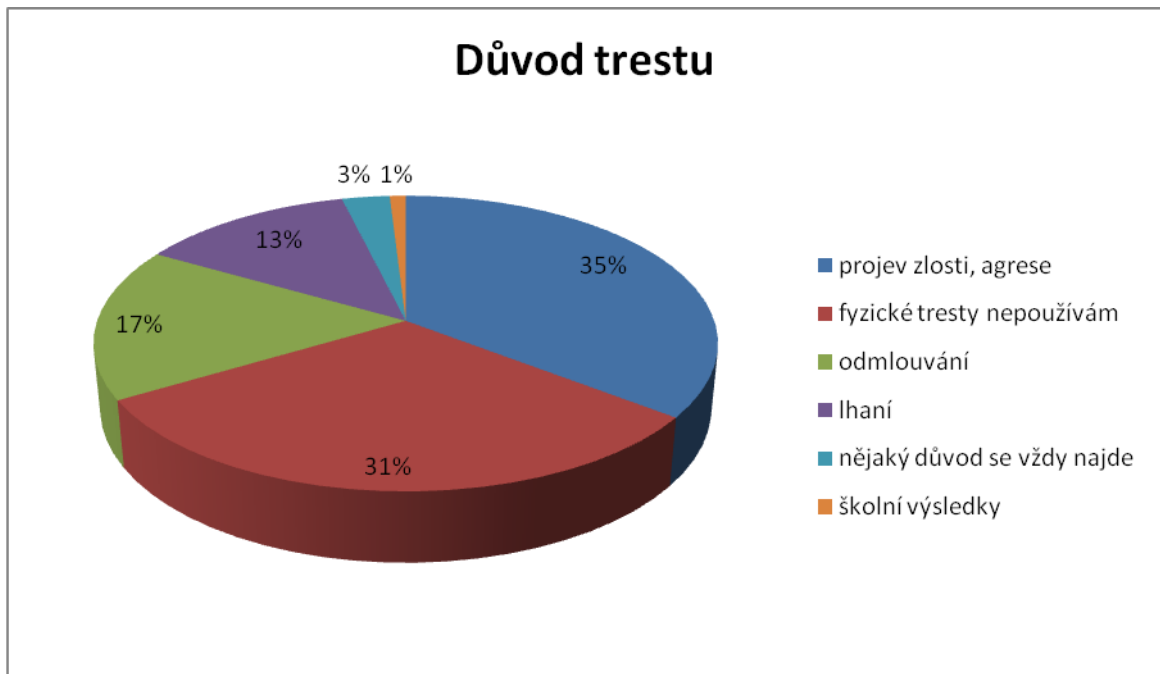
V této otázce jsem zjišťovala, zda samotní dotázaní ve své výchově používají fyzické tresty či nikoliv. 126 dotázaných, 60% osob odpovědělo, že fyzické tresty užívá pouze ve výjimečných případech. Zhruba třetina dotázaných, konkrétně 74 osob, tedy 36% odpovědělo, že fyzické tresty ve své výchově nepoužívá. Pouze 9 osob, čili 4% dotázaných uvedlo, že fyzické tresty ve své výchově užívá zcela pravidelně.

Graf č. 10 - Otázka č. 10 - Jaký druh fyzických trestů používáte?

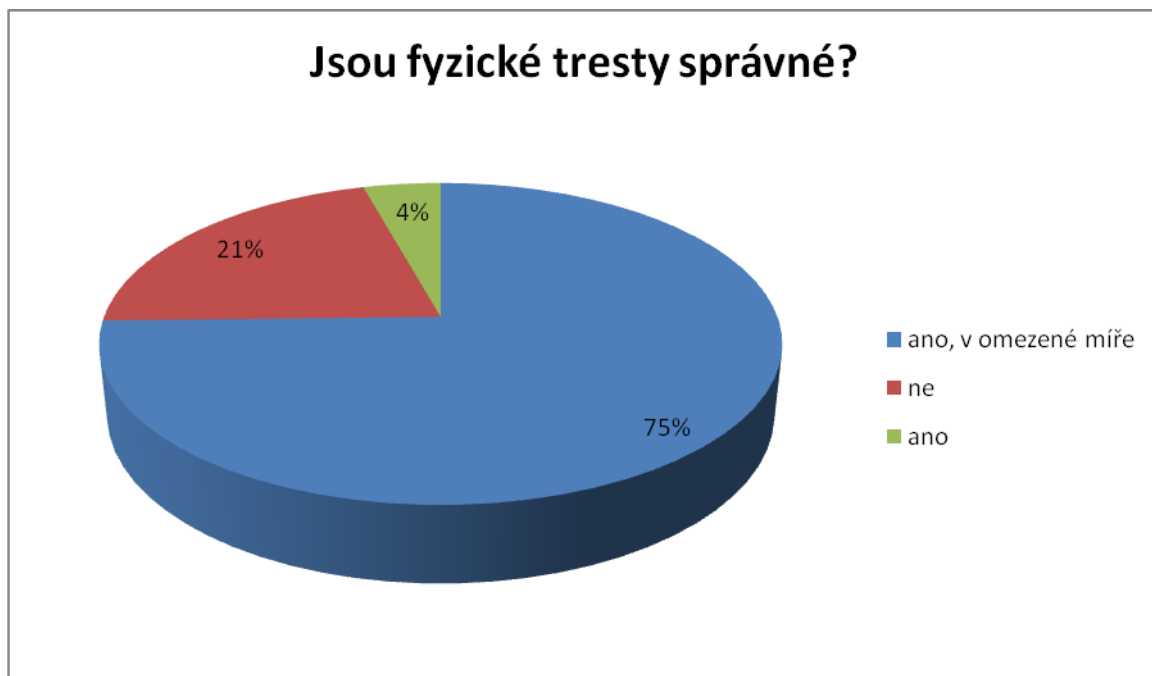
V této otázce jsem od respondentů zjišťovala, jaký druh fyzických trestů ve své výchově používají. Nejpočetnější skupina 102 osob uvedla, že nejčastěji užívá plácnutí přes zadek. Zastoupení této skupiny je 49%. Druhá nejvíce početná skupina 33%, což je 69 osob, fyzické tresty ve své výchově vůbec nepoužívá. Třetím nejčastějším typem fyzického trestu je pohlavek. Uvedlo to 27 osob, což představuje 13% z celkového počtu dotázaných. Facku jako tělesný trest upřednostňuje pouhých 5 osob, čili 2%. O něco méně, 4 osoby, také 2%, preferují klečení v koutě. Pouhé 2 osoby, což odpovídá 1%, považují za nejlepší fyzický trest použití různých věcí, jako je např. opasek či pravítko.

Graf č. 11 - Otázka č. 11 - Za co děti nejčastěji trestáte?

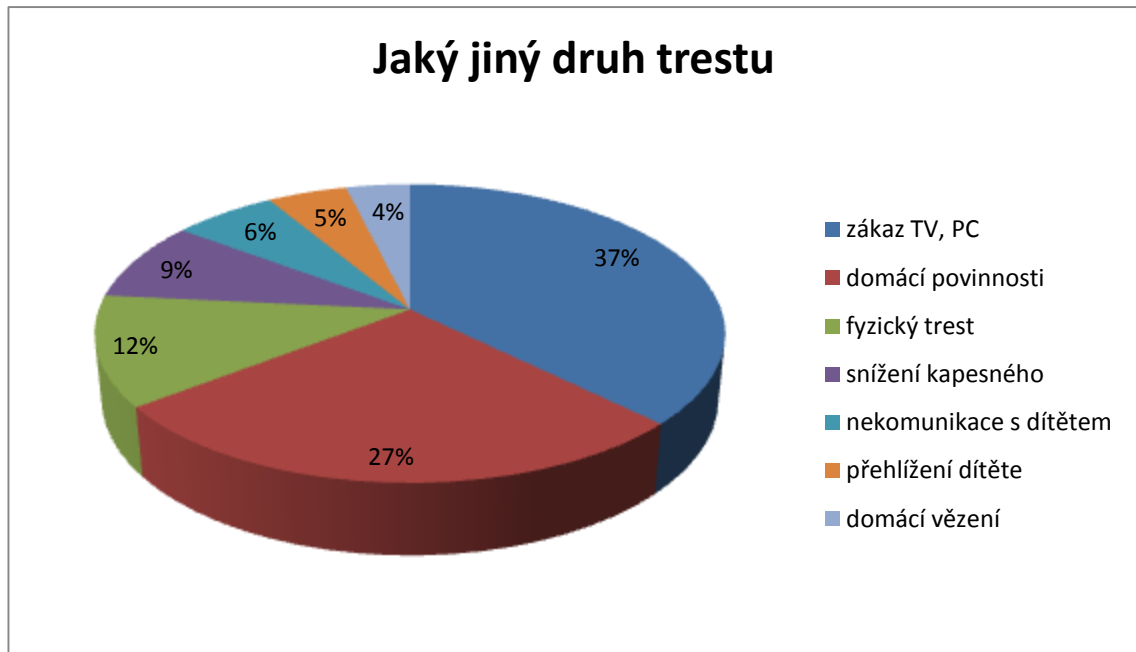
Zde bylo od respondentů zjišťováno, za co nejčastěji své děti trestají. 74 osob, což je 35% všech dotázaných, uvedlo, že děti nejčastěji trestají za projevy zlosti či agrese. Jen o 9 méně, čili 65 osob, 31% celku uvádí, že fyzické tresty ve své výchově vůbec nepoužívá. 17% oslovených, 35 osob označilo možnost odmlouvání jako důvod k fyzickému trestu. Lhaní je důvod pro tělesný trest u 13%, čili pro 27 osob. 6 osob, tedy 3% dotázaných uvedlo, že důvod pro fyzický trest je vždy nějaký. Jen 2 osoby trestají své děti za školní výsledky, což nám v celkovém počtu představuje 2%.

Graf č. 12 - Otázka č. 12 - Myslíte si, že fyzické tresty jsou správné a výchovné?

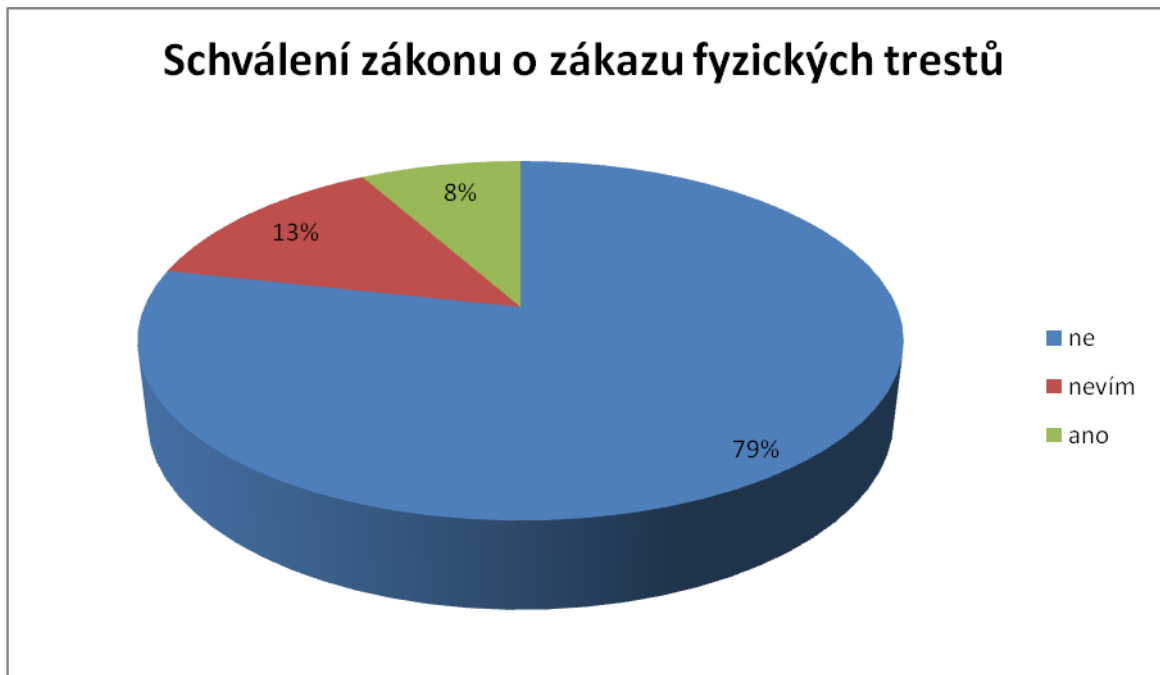
Touto otázkou jsem se pokusila od respondentů zjistit, zda si myslí, že fyzické tresty ve výchově jsou správné a výchovné. Velká většina dotázaných, 156 osob, 75% celkového počtu uvedlo, že fyzické tresty ve výchově správné jsou, ale pouze v omezené míře. 44 osob, tedy 21% je pro možnost, že fyzické tresty správné rozhodně nejsou. Třetí skupina dotázaných, pouze 4%, čili 9 osob se domnívá, že fyzické tresty správné jsou.

Graf č. 13 - Otázka č. 13 - Jaký trest byste raději použili než trest fyzický?

Tato otázka měla objasnit, jaký jiný druh trestu by dotázaný raději použil místo trestu tělesného. 78 respondentů, čili 37% osob uvedlo, že by dítě raději potrestali například zákazem televize či počítače. 27% dotázaných, tedy 57 osob, by dítěti uložilo domácí povinnosti jako formu trestu. Celých 25 osob, což představuje 12% dotázaných, by i přes jiné možnosti použilo trest fyzický. 18 osob, 9% účastníků průzkumu, by dítěti snížilo kapesné. 6%, čili 13 dotázaných s dítětem nekomunikuje. 10 osob, tedy 5% dítě přehlídí a 4% respondentů, což představuje 8 osob, se ztotožnilo s domácím vězením jako formou trestu.

Graf č. 14 - Otázka č. 14 - **Byl/a byste pro schválení zákona o zákazu užívání fyzických trestů na dětech, i kdyby to znamenalo, že např. plácnutí bude považováno za porušení zákona?**

V této otázce bylo cílem zjistit, zda by lidé souhlasili se schválením zákona o užívání fyzických trestů za předpokladu, že i plácnutí by bylo považováno za porušení zákona. Naprostá většina dotázaných, 164 osob, což představuje 79%, se shodla, že by pro schválení takového zákona nebyla. 28 osob, čili 13% respondentů nemá jednoznačný názor na tuto otázku. 17 osob, tedy 8%, zastává názor, že by pro schválení výše popsaného zákona bylo.

6.4 Analýza a prezentace výsledků výzkumu

Hypotéza č. 1 Více než nadpoloviční většina byla v dětství svými rodiči trestána.

K vyhodnocení této hypotézy použijeme otázku č. 5.

Celkem 146 osob uvedlo, že bylo v dětství trestáno ve výjimečných případech. Zato pouze 15 osob uvádí, že nebylo trestáno ze strany svých rodičů vůbec. Z uvedených čísel vyplývá, že většina dotázaných byla v dětství ze strany svých rodičů trestána, i když zcela ve výjimečných případech.

Hypotéza č. 1 se potvrdila.

Hypotéza č. 2 Předpokládám, že u více jak 50% respondentů nebyly tresty v dětství oprávněné.

K ověření pravdivosti hypotézy použijeme výsledky otázky č. 6.

115 osob, čili 55% uvádí, že tresty ze strany dospělých spravedlivé byly. 71 osob, tedy 34% uvedlo, že tresty spravedlivé byly většinou, ale ne vždy. Pouze 6% osob se domnívá, že tresty spravedlivé nebyly, ale zároveň se ztotožňují s názorem, že tresty nebyly závažné. Pouze 10 osob, čili 5% uvádí, že bylo v dětství ze strany rodičů trestáno až příliš.

Z uvedených počtů vyplývá, že více jak 50% dotázaných bere své tresty v dětství jako spravedlivé.

Hypotéza č. 2 se nepotvrdila.

Hypotéza č. 3 Více než nadpoloviční většina přebírá výchovný styl svých rodičů při výchově dětí.

Pro vyhodnocení této hypotézy použijeme výsledky z otázky č. 7.

Většina dotázaných v počtu 135 osob uvedla, že se snaží o svůj vlastní výchovný styl, ale přece jen z části přebírají podobné názory, s kterými je vychovávali jejich rodiče. Pouze 45 dotázaných uvedlo, že výchovný styl svých rodičů v žádném případě nekopíruje.

Hypotéza č. 3 se potvrdila.

Hypotéza č. 4 Předpokládám, že více než 50% dotázaných užívá ve své výchově tělesné tresty.

K vyhodnocení této hypotézy použijeme výsledky otázky č. 9.

Výsledky ukázaly, že většina dotázaných v počtu 126 osob, což je 60%, fyzické tresty ve své výchově užívá, ale pouze výjimečně. Osob, které fyzické tresty vůbec nepoužívají, je 74, tedy 36%. Z uvedených počtů vyplývá, že většina respondentů fyzické tresty alespoň výjimečně používá.

Hypotéza č. 4 se potvrdila.

Hypotéza č. 5 Více než 50% respondentů se domnívá, že fyzické tresty ve výchově nejsou správné.

Drtivá většina dotázaných v otázce č. 12, tedy 156 osob, 75% se domnívá, že naopak fyzické tresty ve výchově správné jsou, ale v omezené míře, kterou musí každý rodič znát a dodržovat. Pouze 44 osob, 21% se domnívá, že fyzické tresty ve výchově správné nejsou.

Z uvedeného můžeme zhodnotit, že většina dotázaných fyzické tresty v omezené míře ve výchově uznává jako správné a výchovné.

Hypotéza č. 5 se nepotvrdila.

ZÁVĚR

Fyzické trestání je z dlouhodobého hlediska neefektivní, jelikož nevede ke zvýšení dětské disciplíny či změně chování. Má spíše opačný účinek a to ten, že může vést k negativním důsledkům po zdravotní stránce dítěte a také ve velké míře ovlivňuje psychiku dítěte.

Také je zde riziko, že děti, které jsou v dětství ze strany svých rodičů trestány, budou tento styl výchovy uplatňovat i v budoucnu při výchově svých vlastních dětí.

Odborníci se shodují, že lepší forma výchovy je výchova odměnou. Odměna za něco dobře udělaného, což vede dítě k motivaci pro své budoucí chování.

Pokud si společnost neuvědomí, že fyzickým trestáním dětí se problém v jejich chování nevyřeší, budeme dál žít v začarovaném kruhu. Tělesné tresty vůči dětem jsou často nelidského rázu, ohrožují fyzickou i psychickou stránku dítěte, jsou spíše projevem ignorace vůči lidské důstojnosti a tím už v brzkém věku podkopávají sebevědomí rozvíjející se osobnosti.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký je postoj současné společnosti na užívání trestů vůči dětem. Zda společnost spíše s užíváním fyzických trestů souhlasí či nikoliv a jaký je postoj společnosti k této problematice. Převážná většina dotázaných při výchově používá vlastní výchovný styl, ale v určitých oblastech se ztotožňuje s výchovným stylem svých rodičů. Více jak polovina respondentů uvedla, že ve výchově svých dětí fyzické trest nepoužívá nebo pouze ve výjimečných případech. Přesto převážná většina oslovených uvedla, že s tělesnými tresty ve výchově souhlasí, i když pouze v omezené míře. Jako nejčastější důvod pro užití fyzického trestu dotázaní uvedli projevy zlosti a agrese, kterými se jejich děti projevují. Druhá nejčastější odpověď však byla, že ve své výchově tyto tresty vůbec nepoužívají.

Názory společnosti na tělesné tresty se změnily. V dnešní době je dítě, které má známky fyzického trestání, záležitostí pro policii. I přesto, jak můžeme vyčíst z výsledků průzkumu, většina rodičů přiznává, že s fyzickým trestáním souhlasí. Naštěstí z další výzkumné otázky vyčteme, že většina dotázaných tělesné tresty ve své výchově nepoužívá.

Ráda bych zmínila i provázanost bakalářské práce se sociální pedagogikou. Obor sociální pedagogika se primárně zabývá sociálními vztahy ve výchově a vlivem sociálního prostředí na člověka. Dále je zaměřena na problematiku socializace a resocializace osob. Zabývá se péčí o sociálně problémové jedince, provádí sociálně právní poradenství

a zprostředkovává odbornou pomoc. V neposlední řadě se zaměřuje na včasné odhalení problému ohrožených dětí, mezi které zařadíme i děti týrané.

Sociální pedagog poskytuje odbornou pomoc a svými znalostmi pomáhá ve věcech týkajících se lidských práv, především práv dětských. Zároveň zvyšuje znalost práv a povinností v této oblasti.

Na závěr bakalářské práce bych ráda upozornila na další důvod, proč při výchově dětí nemáme požívat fyzické tresty, možná ten nejdůležitější.

Děti, které se u svých rodičů cítí bezpečně, se jim svěří daleko dříve, pokud je potká traumatická zkušenost. Může to být například sexuální obtěžování či šikana. Pokud ale rodiče běžně užívají pocit strachu dítěte k vynucení kázně, děti se svých rodičů bojí a nebudou se chtít svěřovat. Naopak děti, které ve svých rodičích vidí ochránce, se svěří a tím zabrání možnému nebezpečí, že jim někdo bude ubližovat.

Rodiče či vychovatelé by si měli uvědomit, že důležité je řešit příčiny špatného dětského chování a předcházet jim, čili řešit příčiny a ne až vzniklé následky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIDDULPH, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. Praha: Portál, 2012, 139 s.

ISBN 978-80-7367-864-7

BIDDULPH, S. *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha: Portál, 1999, 133 s.

ISBN 80-717-8334-X

ČAČKA, O. *Psychologie dítěte: eseje z dětské psychologie*. Tišnov: Sursum, 1994, 112 s.

ISBN 80-857-9903-0

ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*.

Brno: Doplněk, 1997, 381 s. ISBN 80-857-6570-5

DELAROCHE, P. *Rodiče, nebojte se říkat ne*. Praha: Portál, 2000, 138 s. ISBN 80-717-8441-9

DOBSON, J. C. *Rodičovství chce odvahy*. Praha: Návrat domů, 1995, 190 s.

ISBN 80-854-9545-7

DOBSON, J. C. *Výchova dětí*. Brno: Portál, c1995, 237 s. ISBN 80-901-7264-4

DUNOVSKÝ, J. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 1986. s.140. ISBN 08-040-86

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH Z., MATĚJČEK, Z. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě: eseje z dětské psychologie*. Praha: Grada, 1995, 245 s. ISBN 80-716-9192-5

GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ J., KOUTEK J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 1996, 101 s. ISBN 80-702-1416-3

HANZOVÁ, M., KODÝM M., KREMLIČKOVÁ M. *Práva a povinnosti našich dětí*.

Praha: Victoria Publishing, 1995, 107 s. ISBN 80-718-7007-2

HAUSER, U. *Rodiče potřebují hranice*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6200-642

KAST-ZAHN, A. *Jak naučit děti pravidlům*. Brno: Computer Press, 2008, 184 s.

ISBN 978-802-5120-422

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-807-3673-833

KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ V. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, 2006. 228 s.

ISBN 80-735-7214-1

LOVASOVÁ, L., SCHMIDOVÁ K. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí,

2006, 24 s. ISBN 80-869-9175-X

- MÁDROVÁ, E. *Zkuste být dítětem*. Praha: Portál, 1998, 117 s. ISBN 80-717-8229-7
- MATĚJČEK, Z., DYTRYCH Z. *Jak a proč nás trápí děti*. Praha: Grada, 1997, 237 s. ISBN 80-716-9587-4
- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál, 1994, 108 s. ISBN 80-717-8006-5
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999, 143 s. ISBN 80-717-8320-X
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989, 335 s. ISBN 08-011-86
- MELGOSA, J., POSSE, R. *Umění výchovy dítěte*. Praha: Advent-Orion, 195 s. ISBN 80-717-2613-3
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost: eseje z dětské psychologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-864-2958-X
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 2003, 143 s. ISBN 80-861-0321-8
- ROGGE, J.U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 1996, 131 s. ISBN 80-717-8418-4
- VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice-popis-následky*. Praha: Grada, 2004, 116 s. ISBN 80-247-0814-0
- VANÍČKOVÁ, E., HAJD-MOUSSOVÁ J., PROVAZNÍKOVÁ H. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Karolinum, 1995, 64 s. ISBN 80-718-4008-4
- VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ M. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1
- WILD, R. *Svoboda a hranice, láska a respekt: co od nás děti potřebují*. Praha: DharmaGaia, 2010, 195 s. ISBN 978-80-7436-005-3

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Petra Navrátilová a jsem studentkou třetího ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulty humanitních studií na Institutu mezioborových studií v Brně.

Závěrem svého studia vypracovávám bakalářskou práci na téma *Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech*.

Součástí bakalářské práce je praktická část, ve které se budu snažit zjistit postoj společnosti k výše uvedeným trestům.

Tímto bych Vás ráda poprosila o vyplnění dotazníku, který bude použit pouze jako podklad výzkumu této práce a je zcela anonymní.

Vámi vybranou odpověď vždy zakroužkujte. Prosím, zatrhněte pouze jednu odpověď.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku, za Vaši ochotu a čas.

1. Pohlaví

- a) muž
- b) žena

2. Věk

- a) 18 - 25
- b) 26 - 35
- c) 36 - 45
- d) 46 - 60
- e) 60 +

3. Bydliště

- a) vesnice
- b) obec
- c) okresní město
- d) krajské město

4. Nejvyšší dosažené vzdělání

- a) základní vzdělání
- b) vyučen
- c) vyučen s maturitou
- d) středoškolské vzdělání
- e) vyšší odborné vzdělání
- f) vysokoškolské vzdělání

5. Byl/a jste v dětství vystavována trestání ze strany dospělých?

- a) ano, pravidelně
- b) výjimečně
- c) ne, nebyl/a

6. Byly tresty většinou odůvodněné a spravedlivé?

- a) ano, byly
- b) většinou, ale ne vždy
- c) nebyly, ale nebylo to nic závažného
- d) byl/a jsme trestán/a až příliš

7. Přebíráte výchovné styly svých rodičů, které sami používáte?

- a) ano
- b) snažím se o vlastní styl, ale v něčem mám podobné názor
- c) ne

8. V jakém vztahu se do styku s dětmi dostáváte nejčastěji?

- a) rodič
- b) prarodič
- c) sourozenec
- d) teta, strýc
- e) jiné (pedagog, trenér, rodinný přítel...)

9. Používáte ve své výchově fyzické tresty?

- a) pravidelně
- b) výjimečně
- c) fyzické tresty nepoužívám

10. Jaký druh fyzických trestů používáte?

- a) pohlavek
- b) facka
- c) plácnutí přes zadek
- d) používání různých věcí (opasek, pravítko...)
- e) klečení v koutě
- f) fyzické tresty nepoužívám

11. Za co děti nejčastěji trestáte?

- a) za lhaní
- b) projevy zlosti, agrese

- c) odmlouvání
- d) školní výsledky
- e) „vždy se nějaký důvod najde“

12. Myslíte si, že fyzické tresty jsou správné a výchovné?

- a) ano
- b) ano, ale jen v omezené míře
- c) ne

13. Jaký trest byste raději použili než fyzický trest?

- a) přehlížení dítěte
- b) zákaz TV, PC
- c) nekomunikace s dítětem
- d) snížení kapesného
- e) domácí vězení
- f) nařízení domácích povinností
- g) použil/a bych fyzický trest

14. Byl/a byste pro schválení zákona o zákazu užívání fyzických trestů na dětech, i kdyby to znamenalo, že např. plácnutí bude považováno za porušení zákona?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

Velice Vám děkuji za čas, který jste věnovali vyplnění mého dotazníku.